

RAUTAISANNOS REALISMIA

Suomalaisten hallitusohjelmatoiveita
leimaa talousrealismi

Suomalaiset toivovat seuraavan hallituksen saattavan julkisen talouden kuntoon. Valtion velkaantuminen halutaan aisoihin, ja keinoksi suomalaiset valitsevat mieluummin menoleikkaukset kuin veronkorotukset.

Keskeisimmistä hyvinvointitavoitteista halutaan pitää kiinni, mutta niitä koskevat toiveet ovat lähes kautta linjan vaimeampia kuin viime eduskuntavaalien alla. Tulevalta hallitukselta odotetaan velkaantumisen taittamisen ohella etenkin hoidonsaannin turvaamista, rikollisuuden torjumista ja energiantuotannon lisäämistä.

Suurimpien puolueiden kannattajien hallitusohjelmaodotuksissa perussuomalaisten ja kokoomuksen kannattajat ovat selvästi lähempänä toisiaan kuin SDP:tä ja kokoomusta äänestävät.

- ◆ 81 prosenttia painottaisi valtion velkaantumisen pysäyttämistä nykyistä enemmän tulevan hallituksen toiminnassa. Osuus on kasvanut 30 prosenttiyksikköä vuodesta 2019.
- ◆ 37 prosenttia suomalaisista toivoo tulevan hallituksen painottavan nykyistä enemmän ilmastopoliittikkaa. Osuus on pienentynyt yli 20 prosenttiyksikköä.
- ◆ Ensimmäistä kertaa enemmistö (54 %) odottaa tulevan hallituksen painottavan työperäistä maahanmuuttoa edeltäjäänsä enemmän.
- ◆ Rikollisuuden torjunta ja energiantuotannon lisääminen ovat kolmen suurimman puolueen kannattajien viiden toivotuimman hallitusohjelma-aiheen joukossa.

EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa on eduskuntavaalien alla kysytty suomalaisten hallitusohjelmatoiveita luotaava kysymyssarja vuoden 2003 vaaleista lähtien. Tämänkertaiset tulokset kertovat talousrealismin paluusta suomalaisten hallitusohjelmatoiveisiin.

Suomalaiset toivovat seuraavan hallituksen paneutuvan julkisen talouden kuntoon saattamiseen. Keskeisimmistä hyvinvointitavoitteista halutaan pitää kiinni, mutta niille vaadittu painoarvo on lähes kautta linjan hieman alhaisempi kuin viime eduskuntavaalien alla vuonna 2019. Tuolloin rahanhojien höllentämistä edellyttäviä toiveita seuraavalle hallitukselle oli runsaasti, ja alituinen huoli julkisen talouden tasapainosta näytti hälvenneen.¹

Viime vuosien poikkeusajat ovat muuttaneet tilanteen. Koronakriisi, Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, energiakriisi, valtiontalouden nopea velkaantuminen, inflaation vauhdittuminen ja kor-

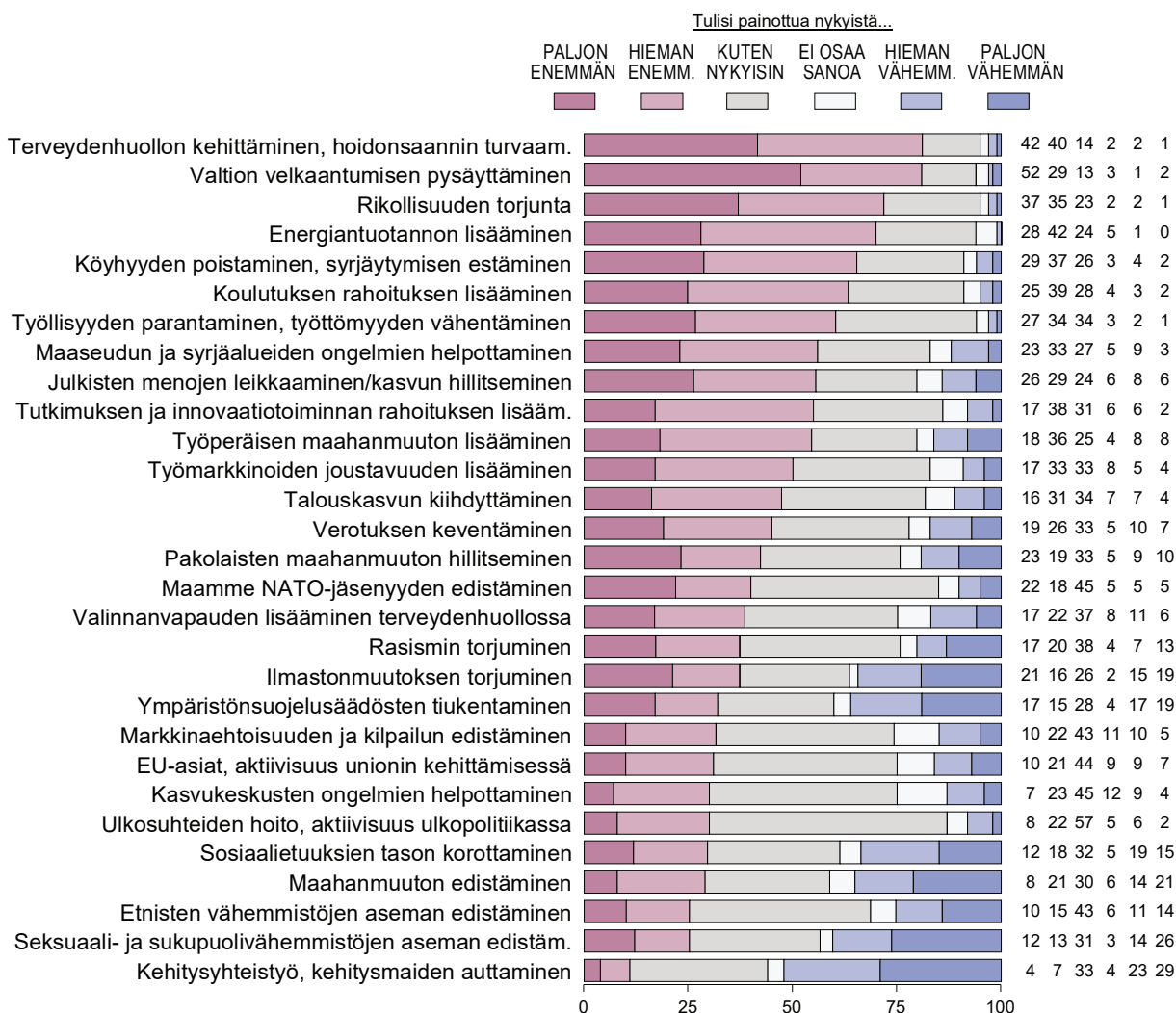
kojen nousu ovat kääntäneet suomalaisten huomion kohti perusasioita.

Hallitusohjelmatoiveiden listan (Kuvio 1) kärjessä erottuu neljä asiaa, joihin vähintään 70 prosenttia suomalaisista toivoo seuraavan hallituksen paneutuvan edeltäjänsä suuremmalla tarmolla.

Yli neljä viidestä (82 %) katsoo, että terveydenhuollon kehittämisen ja hoidonsaannin turvaamisen pitäisi painottua tulevalla hallituskaudella viime vuosia enemmän. Käytännössä yhtä moni (81 %) vaatii lisähuomiota valtion velkaantumisen pysäyttämiseksi. Kärkinelikkoon mahtuvat myös rikollisuuden torjunta (72 %) sekä energiantuotannon lisääminen (70 %).

Erityisen vahvana toiveena seuraavan hallituksen asialistan kärkinelikosta erottuu valtion velkaantumisen pysäyttäminen, jota yli puolet (52 %) toivoo tulevan hallituksen painottavan paljon viime vuosia enemmän. Velkaantumisen pysäyt-

KUVIO 1. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan (%)

tämistä seuraavalta hallitukselta toivovien osuus on kasvanut peräti 30 prosenttiyksikköä vuodesta 2019 (Kuvio 2), ja sitä toivoo selvä enemmistö kaikissa väestöryhmissä vasemmistoliiton äänestäjiä lukuun ottamatta (ks. Kuvio-liite).

Porvarit ovat yksimielisiä leikkauksista.

Koska suomalaisten valmiudet veronkorotuksiin ovat vähissä (ks. ss. 11–13), tulisi tulevan hallituksen löytää budjeteistaan leikattavaa julkista taloutta tasapainottaakseen. Enemmistö (56 %) katsookin, että tulevan hallituksen tulisi painottaa julkisten menojen leikkaamista enemmän kuin mitä nykyinen hallitus on tehnyt.

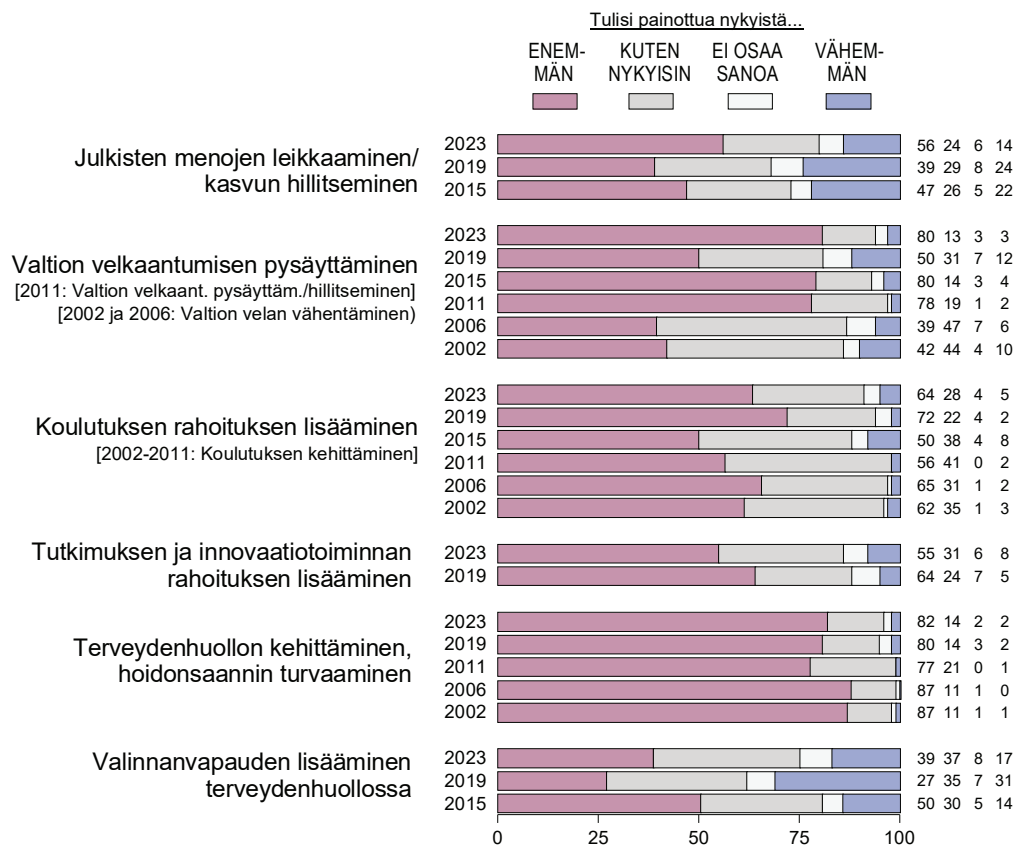
Porvaripuolueiden kannattajat ovat laajalti yksimielisiä leikkausten tarpeellisuudesta, mutta kaikki puoluerajat ylittävää konsensusta julkisen menojen suitsimisesta ei löydy. Vasemmistopuolueita (SDP, vihreät ja vasemmistoliitto) äänestävien näkemys leikkausten tarpeellisuudesta eroaa huomattavasti muiden puolueiden kannattajien tilannearviosta, sillä näiden puolueiden kannattajien keskuudessa leikkauksia toivovien osuus jää vähemmistöön (ks. Kuvioliite).

Tulevalta hallitukselta odotetaan siis kykyä tehdä vaikeita valintoja. Ne pitäisi myös tehdä siten, etteivät pitkän aikavälin menestyksen ja hyvinvoinnin edellytykset rapaudu.

Tästä kertoo terveydenhuollon hyvin voimakkaan painotuksen ohella se, että noin kaksi kolmasosaa (64 %) painottaisi koulutuksen rahoituksen lisäämistä ja enemmistö (55 %) toivoo, että tuleva hallitus löytää lisärahaa myös tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (ks. Kuvio 2). Nämä vaateet ovat kuitenkin hillitympiä kuin edellisten eduskuntavaalien alla; mahdollisesti siksi, että Sanna Marinin hallituksen aikana näihin toiveisiin on myös vastattu. Koulutuksen rahoitusta on lisätty, ja puolueilla on myös yhteisymmärrys tavoitteesta lisätä tutkimus- ja kehitysmenojen rahoitusta neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuosikymmenen loppuun mennessä.²

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus saattaa sitä vastoin osoittautua seuraavalle hallitukselle visaiseksi pulmaksi. Soteuudistuksessa palveluiden järjestämistä vastuu siirtyi itsehallinnollisille hyvinvointialueille, ja valtion osaksi jäi käytännössä vain laskujen maksaminen.

KUVIO 2. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan: Arviot vuosina 2002–2023 (%)

VAIKEIDEN VALINTOJEN EDESSÄ

Suomalaiset ovat lähes yksimielisiä siitä, että velka on viisainta pitää aisoissa. Jos palveluiden ja etuuksien leikkaukset ja veronkiristykset asetetaan vastakkain, hieman useampi valitsisi mieluummin leikkaukset.

Valtiovarainministeriöllä oli joulukuussa 2022 suomalaisille asiaa. Se kertoi, että julkisen sektorin menot ovat kroonisesti asettuneet tuloja korkeammalle tasolle. Mikäli tilanne haluttaisiin korjata, pitäisi julkista taloutta tasapainottaa vähintään yhdeksällä miljardilla eurolla seuraavan kahden vaalikauden aikana menoja leikkaamalla ja tuloja lisäämällä.

Vaikka suomalaiset ovat varsin yksimielisiä velkaantumisen taittamisen tarpeesta, osa toiveista on keskenään ristiriidassa. Suomalaiset toivovat esimerkiksi koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan rahoituksen lisäämistä, mutta silti myös varsin laajasti julkisen talouden leikkauksia. Toisaalta suomalaisilla on toiveita myös verotuksen keventämisestä. Kuten kuluttaja, veronmaksaja toivoo saavansa mahdollisimman paljon mahdollisimman pienellä rahalla.

Koska kaikkea ei voi saada, Arvo- ja asennetutkimuksessa vastaajia pyydettiin astumaan päätöksentekijän saappaisiin ja tekemään valintoja vaihtoehtoisten julkista taloutta koskevien arvioiden ja toimintalinjojen välillä. Kyselytekniikan tarkoituksena on valintatilannetta mukailemalla saada tietoa suhtautumisesta eri vaihtoehtoihin, kun ne sulkevat toisensa pois.

Suomalaisille esitettiin kuusi julkista taloutta ja sen tasapainottamista koskevaa väittämäparia (Taulukko 1), joiden kohdalla heitä pyydettiin valitsemaan vastakohdikseen muotoilluista väittämistä paremmin omaa näkemystä vastaava väittämä. Koska samat väittämäparit on esitetty myös syksyn 2020 Arvo- ja asennetutkimuksessa, pääsimme arvioimaan, miltä osin kansalaisten mieli on muuttunut.^a

70 prosenttia suomalaisista katsoo, että julkisen talouden nopea velkaantuminen on suuri huoli, sillä tuleville sukupolville jää velasta kohtuuton lasku (Kuvio 3). Vain 14 prosenttia arvioi, että julkisen talouden nopea velkaantuminen ei ole suuri huoli, sillä tulevat sukupolvet kykenevät kyllä hoitamaan velkaa.

Suomalaiset ovat lähes yksimielisiä siitä, että velka on viisainta pitää aisoissa, ja käsitys on vain vahvistunut syksystä 2020. Julkisen talouden tasapainottamisen keinot nostavat kuitenkin esiin suurehkoja suhtautumiseroja. Ne selittävät, miksi laajapohjaisen yhteisymmärryksen rakentaminen julkisen talouden hoidosta on Suomessa niin vaikeaa. Viime syksyn Arvo- ja asennetutkimus paljasti, että enemmistö suomalaisista

kannattaa julkisten menojen leikkaamista yleisesti, mutta suhtautuu pidättyväisesti tärkeistä palveluista leikkaamiseen.^b Nyt kuva tarkentuu, kun vastakkain asetetaan leikkaukset palveluihin ja tulonsiirtoihin ja mahdolliset veronkiristykset.

Puntit menevät miltei tasan tiedusteltaessa oikeasta talouden tasapainottamisen tavasta tilanteessa, jossa valtion ja kuntien tulot osoittautuvat riittämättömiksi menojen kattamiseen. 40 prosenttia katsoo, että tällöin on parempi leikata palveluita ja tulonsiirtoja kuin korottaa veroja, mutta vain hieman pienempi osuus (37 %) valitsee veronkorotukset leikkausten sijaan. Vastauskaumassa on tapahtunut syksystä 2020 pieni nytkähdys leikkauksia suosivaan suuntaan.

Neljäsosa (24 %) ei ota kantaa kummankaan vaihtoehdon puolesta. Kysymysasettelun perusteella tämä sisältää kantaa ottamattomat sekä ne, joiden mielestä tarvitaan sekä leikkauksia että veronkiristyksiä.

Eri puolueiden kannattajaryhmät jakautuvat kolmeen eri leiriin suhtautumisessaan veronkorotuksiin ja leikkauksiin (ks. Kuvioliite). Selvä enemmistö vasemmistoliiton (84 %), vihreiden (78 %) ja SDP:n (60 %) kannattajista korottaisi valintatilanteessa enemmän veroja kuin leikkaisi palveluja ja tulonsiirtoja. Kokoomuksen (74 %) ja perussuomalaisten (58 %) kannattajien enemmistöt vuorostaan valitsevat leikkaukset veronkorotusten sijaan.

Muita puolueita äänestävät jäävät kannoissaan tasapainoilijoiden leiriin, jossa annetaan ymmärrystä tasaisesti sekä veronkorotuksille että leikkauksille. Hienoisen poikkeuksen tekevät keskustan ja Liike Nytin kannattajat, joista hieman useampi valitsisi leikkaukset veronkorotusten sijaan.

Arviot kuitenkin selkeytyvät, kun oikean tasapainottamistavan punnitsemisesta siirrytään lähemmäs käytäntöä ja kysymystä siitä, onko verotuksessa vielä kiristämisen varaa vai ei. Alle neljäsosa (23 %) katsoo, että Suomessa verotuksessa on yleisesti ottaen vielä kiristämisen varaa, mutta lähes puolet (48 %) arvioi veronkiristysvaran käytännössä olemattomaksi.

Myös puolueiden äänestäjäryhmissä käsitykset veronkorotusvarasta ovat kautta linjan kriittisempiä kuin kysyttäessä tasapainottamisen oikeasta tavasta. Vasemmistoliiton (60 %) ja vihreiden (52 %) kannattajat jäävät ainoiksi ryhmiksi, joissa yli puolet uskoo verotuksessa olevan vielä kiristämisen varaa.

^a Ks. Metelinen (2021).

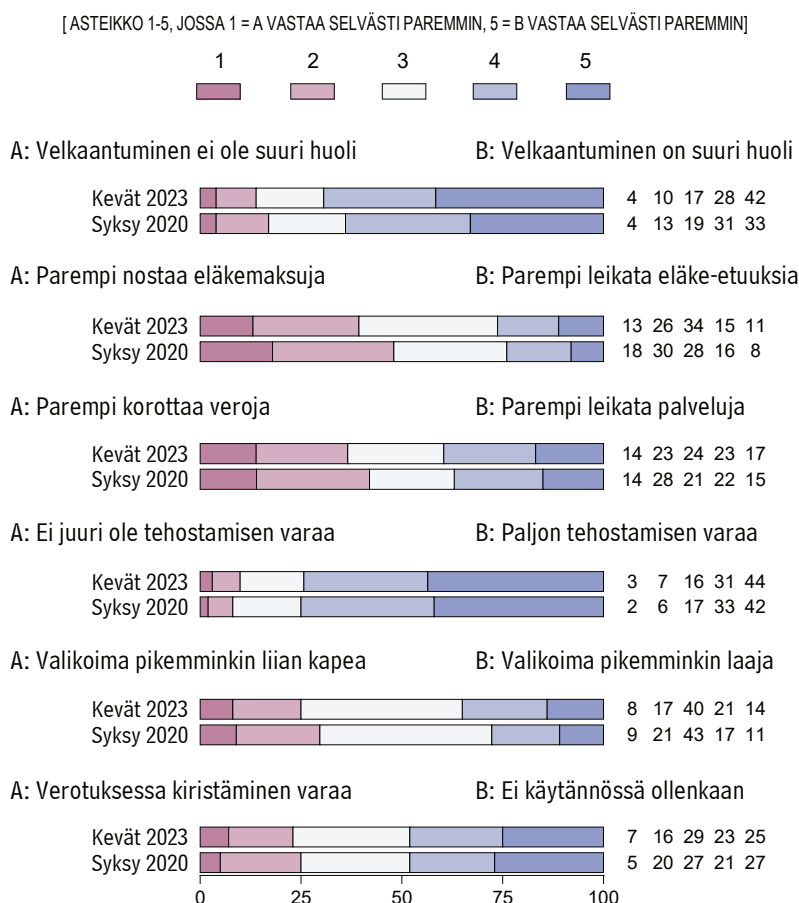
^b Metelinen (2022).

TAULUKKO 1. Kyselyn väiteparit: Kumpi väite (A vai B) vastaa paremmin omaa näkemystäsi?*

VÄITE A	VÄITE B
Julkisen talouden nopea velkaantuminen ei ole suuri huoli, sillä tulevat sukupolvet kykenevät kyllä hoitamaan velkaa.	Julkisen talouden nopea velkaantuminen on suuri huoli, sillä tuleville sukupolville jää velasta kohtuuton lasku.
Jos eläkejärjestelmän rahoitus lähivuosina tiukkeenee, on parempi nostaa eläkemaksuja kuin leikata eläke-etuuksia.	Jos eläkejärjestelmän rahoitus lähivuosina tiukkeenee, on parempi leikata eläke-etuuksia kuin nostaa eläkemaksuja.
Jos valtion ja kuntien menot osoittautuvat riittämättömiksi menojen kattamiseen, on parempi korottaa veroja kuin leikata palveluja ja tulonsiirtoja.	Jos valtion ja kuntien menot osoittautuvat riittämättömiksi menojen kattamiseen, on parempi leikata palveluja ja tulonsiirtoja kuin korottaa veroja.
Suomessa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toiminnassa ei ole juuri tehostamisen varaa, jota voisi hyödyntää.	Suomessa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toiminnassa on paljon tehostamisen varaa, jota tulisi hyödyntää.
Julkisten palveluiden ja toimintojen valikoima on nykyisellään pikemmin liian kapea kuin liian laaja, ja sitä tulisi monipuolistaa.	Julkisten palveluiden ja toimintojen valikoima on nykyisellään pikemmin liian laaja kuin kapea, ja sitä tulisi karsia.
Suomessa verotuksessa on yleisesti ottaen vielä kiristämisen varaa.	Suomessa verotuksessa ei yleisesti ottaen ole käytännössä ollenkaan kiristämisen varaa.

* Tarkka kysymysmuoto EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa: "Suomessa on viime aikoina keskusteltu julkisen talouden tasapainottamisesta. Miten sinä henkilökohtaisesti suhtaudut asiaan? Valitse kustakin alla olevasta kuudesta väittämäparista (A ja B) se väittämä, kumpi paremmin vastaa omaa näkemystäsi. Anna vastauksesi asteikolla 1–5 (1 = Väittämä A vastaa selvästi paremmin, 5 = Väittämä B vastaa selvästi paremmin)."

KUVIO 3. Suhtautuminen julkista taloutta koskeviin väitepareihin, vastausten jakaumat vuosina 2020 ja 2023 (%)

Skeptisiä käsityksiä veronkorotusvarasta selittänevät jo valmiiksi korkeaksi koettu verotaakka, mutta myös huoli siitä, että verotuksen kiristäminen saattaisi vaikuttaa kielteisesti työnteon, yrittämisen ja investointien kannustimiin.

Myös eläkemaksut ovat osa työn verotuksen kokonaisuutta, ja työeläkejärjestelmä luetaan osaksi julkista taloutta. Eläkeläisten määrän kasvaessa ja työikäisen väestön kasvun pysähtyttyä työeläkemaksuihin kohdistuu korotuspainetta, jota viime kädessä voitaisiin lievittää vain leikkaamalla eläke-etuisuuksia.

39 prosenttia valitsee mieluummin eläkemaksujen nostamisen kuin eläke-etuuksien leikkaamisen, ja leikkauksiin turvautuisi neljäsosa (26 %). Kolmasosa (34 %) jättää kuitenkin valinnan tekemättä.

TEHOSTETTAVAA LÖYTYY

Julkisen talouden tasapainottamista voidaan tehdä myös karsimalla julkisen sektorin toimintojen määrää. Ydintöhtäviensä ohella valtio ja kunnat harjoittavat myös sellaista toimintaa, jota voitaisiin karsia ja jättää kolmannen tai yksityisen sektorin hoidettavaksi.

Tehtävien karsinta ja niihin mahdollisesti liittyvien normien purku ovat kuitenkin osoittautuneet 2000-luvulla Suomessa vaikeaksi tehtäväksi. Työtä aloitettaessa selvisi, ettei julkinen sektori itsekään tiennyt tarjoamiensa palveluiden, toimintojen ja tehtävien määrää.^c

Palveluiden ja toimintojen karsinta ei herätä suomalaisissa suuria intohimoja. Reilu kolmasosa (35 %) katsoo, että julkisten palveluiden ja toimintojen valikoima on nykyisellään liian laaja ja sitä tulisi karsia, mutta toisaalta neljäsosa (25 %) pitää julkisen sektorin palveluiden ja toimintojen palettia pikemminkin liian kapeana ja olisi valmis monipuolistamaan sitä.

Peräti 40 prosenttia jättää valitsematta väiteparien välillä. Tämä viestittää joko tyytyväisyyttä nykytilaan – tai sitä, että myös kansalaisilla on vaikeuksia hahmottaa julkisten palveluiden ja toimintojen määrää.

Oli julkisia palveluita ja toimintoja sitten vähän tai paljon, suomalaisten mielestä niiden toiminnassa ilmenee resurssihukkaa, jota vähentämällä verorahoilla saataisiin enemmän aikaan. Peräti kolme neljästä arvelee, että valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toiminnassa on paljon tehostamisen varaa, jota tulisi hyödyntää. Vain 10 prosenttia katsoo, ettei tällaista tehostamisen varaa juurikaan ole.

^c Tästä syystä Jyrki Kataisen hallitus teetti kuntien tehtävien kartoituksen, ks. Valtiovarainministeriö (2013).

Valtiolla on kuitenkin mahdollisuus korjata soteuudistusta. Mitä ilmeisemmin suomalaiset eivät pidäkään rahoituksen lisäämistä ainoana keinona terveydenhuollon kehittämiseksi ja hoidonsaannin turvaamiseksi. 39 prosenttia suomalaisista toivoo, että valinnanvapauden lisääminen terveydenhuollossa painottuisi tulevan hallituksen kaudella enemmän ja vain 17 prosenttia painottaisi sitä aiempaa vähemmän. Terveydenhuollon valinnanvapauden suosio hallitusohjelmataavoitteena on elpynyt selvästi alhosta, jonne se ajautui Juha Sipilän hallituksen lopputaipaleella.

EVA:n aiemmissa Arvo- ja asennetutkimuksissa on tullut selväksi, että suomalaisten mielestä terveydenhuoltojärjestelmämme toimii huonosti.³ Yli puolet suomalaisista on Arvo- ja asennetutkimuksessa ollut toistuvasti sitä mieltä, että julkisessa perusterveydenhuollossa pitäisi siirtyä valinnanvapausmalliin, jossa kansalaiset voisivat valita hoitopaikkansa vapaasti julkisista tai yksityisistä tuottajista.

Nämä eivät ole ilmastovaalit

Kriisiaikoina terveyden, turvallisuuden ja huoltovarmuuden kaltaiset asiat korostuvat. Samalla pitkän aikavälin huolet saattavat merkitykseltään väistyä suhteessa akuutimpiin huoliin.

Selvimmin tämä näkyy ilmastopolitiikan kohdalla. Ainoastaan 37 prosenttia suomalaisista vaatii, että tuleva hallitus painottaisi politiikassaan ilmastonmuutoksen torjumista edeltäjänsä pontevammin, ja lähes yhtä moni (34 %) toivoo, että seuraava hallitus olisi ilmastopolitiikassa edeltäjänsä vähemmän kunnianhimoinen. Mieliopidejakauma siirtynyt yli 20 prosenttiyksikköä ilmastopolitiikalle alhaisempaa painoarvoa toivoaan suuntaan (Kuvio 4).

Kyse ei ole siitä, etteikö ilmastomuutosta otettaisi enää vakavasti. Syksyn 2022 Arvo- ja asennetutkimuksen mukaan kaksi kolmesta suomalaisesta pitää ilmastonmuutosta edelleen kaikkein keskeisimpänä ympäristöuhkana, jonka torjumi-

nen vaatii nopeita toimia. Pidemmän aikavälin katsannossa ilmastohuoli on notkahtanut vähän, muttei näytä olennaisia heikkenemisen merkkejä. Lisäksi suomalaisten valmius ilmastotoimiin henkilökohtaisessa elämässä on monilta osin pikemmin noussut kuin laskenut.⁴

Nyt hallitusohjelmatoiveissa havaittua muutosta voivat selittää viime vuosien kriisien kansalaisten arkeen tuomat akuutit toimeentulon tulevaisuuteen liittyvät huolenaiheet, joiden tieltä ilmastonmuutos on osin väistynyt. On myös mahdollista, että muutos kertoo nyt kautensa päättävän hallituksen vastanneen monien suomalaisten toiveisiin aktiivisemmasta ilmastopolitiikasta, tyydyttäen edellisten vaalien alla väreillyttä kysyntää aiempaa kunnianhimoisemmalle ilmastopolitiikalle.

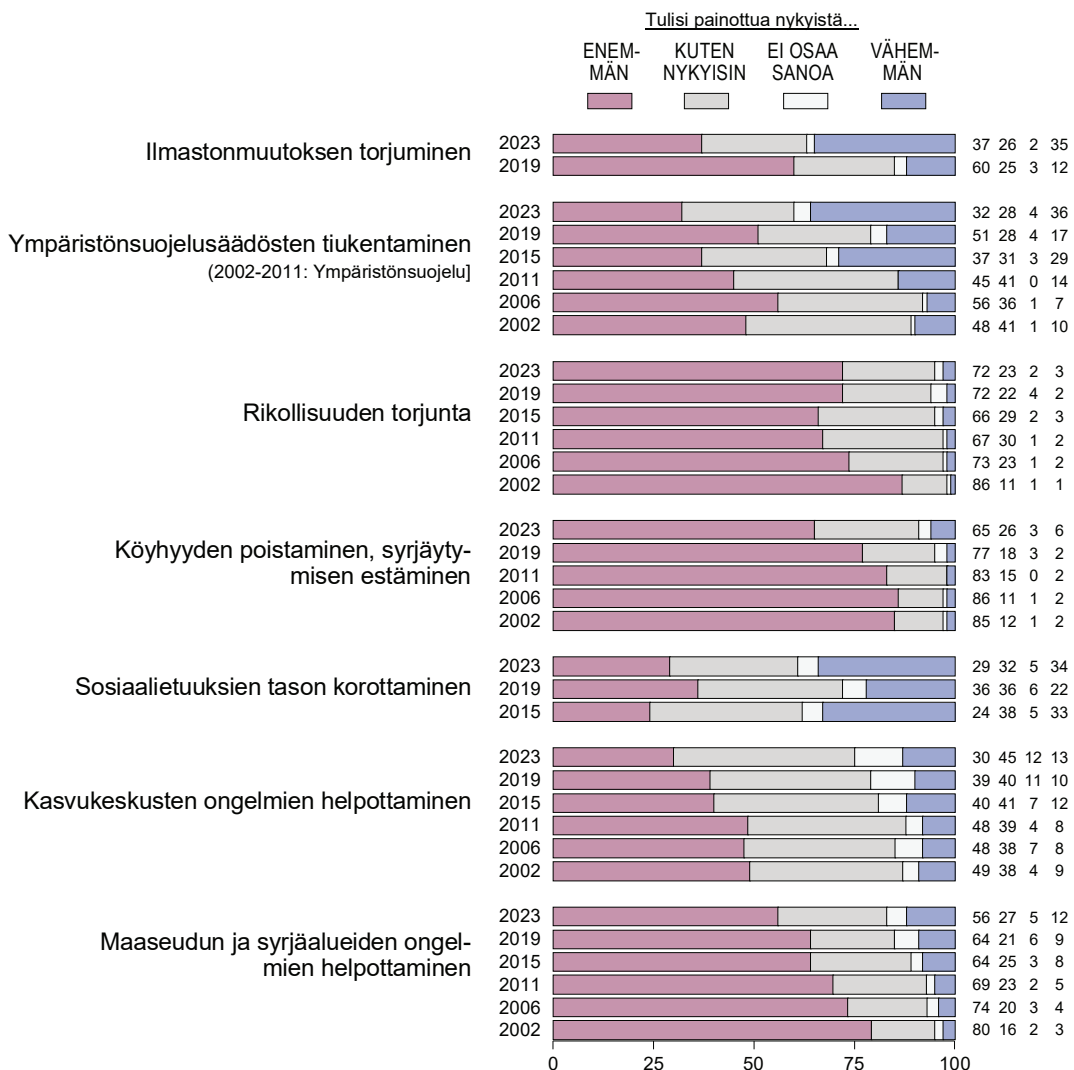
Merkkejä on kuitenkin myös siitä, että osa suomalaisista on kokenut nykyisen hallituksen varsin

aktiivisen ilmastopolitiikan vieraannuttavaksi tai epäoikeudenmukaiseksi. Ilmastopolitiikan ympärillä joskus vallinnut melko laaja konsensus on hajaantunut, ja kansalaisten suhtautuminen ilmastopolitiikkaan on alkanut kärjistyä poliittisen kannan mukaisesti.⁵

Erot joidenkin puolueiden äänestäjäryhmien välillä piiriyvätkin hyvin suuriksi. Vihreitä (90 %) ja vasemmistoliittoa (81 %) äänestävät haluaavat seuraavan hallituksen painottavan ilmastonmuutoksen torjumista nykyistä hallitusta enemmän (ks. Kuvioliite). Perussuomalaisia äänestäväistä neljä viidestä (80 %) painottaisi ilmastonmuutosta aiempaa vähemmän.

Muiden puolueiden äänestäjäryhmät asettuvat näiden ääripäiden välimaastoon, kuitenkin siten, että SDP:n kannattajista puolet (50 %) painottaisi ilmastonmuutoksen torjuntaa nykyistä enemmän,

KUVIO 4. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan: Arviot vuosina 2002–2023 (%)

mutta esimerkiksi kokoomusta (26 %) ja keskustaa (21 %) äänestävien joukossa nykyistä ponnekkaampaa ilmastonmuutoksen torjumista ajaa paljon pienempi joukko.

Kolmasosa (32 %) katsoo, että tulevan hallituksen tulisi painottaa nykyistä enemmän ympäristönsuojelusäädösten tiukentamista, mutta hieman useampi (36 %) on eri mieltä. Mielipiteet ovat ilmastopolitiikan tavoin liikahtaneet neljän vuoden takaisesta rutkasti ympäristösäännösten tiukentamiselle skeptisempään suuntaan.

Muutosta saattaa selittää ympäristönsuojelun asialistan viimeaikainen laajentuminen. Luontokato on tullut ilmastonmuutoksen rinnalle akuuttien torjuttavien ilmiöiden rinnalla. Sekä kotimaasta että EU:sta on kohdistettu painetta suomalaisen maa- ja metsätalouteen hiilipäästöjen ja metsähakkuiden rajoittamiseksi. Lisäksi viime syksynä keskustan ja muiden hallituspuolueiden välille kehkeytyi erimielisyyksiä suojelua tiukentaneen luonnonsuojelulain eduskuntakäsittelyssä.⁶ Jakolinja vasemmisto- ja porvaripuolueita äänestävien välillä kärjistyykin syväksi samoin kuin edellä kuvatun ilmastonmuutoksen torjunnan kohdalla (ks. Kuvioliite).

Rötöstellijät kuriin

Hallitusohjelman yläpäässä ovat usein olleet teemat, jotka suomalaiset ovat kokeneet uhkiksi.⁷ Siinä missä ilmastonmuutoksen tärkeys näyttää suomalaisten kokemien uhkien listalla hieman väistyneen, rikollisuuden torjunnan merkitys on pysynyt suurena.

Osoituksena tästä 72 prosenttia toivoo rikollisuuden torjunnan painottuvan nykyistä enemmän tulevan hallituksen ohjelmassa. Kokonaiskatsannossa tosin rikollisuus ei juuri ole Suomessa lisääntynyt⁸, mutta esimerkiksi ryöstöjen ja nuorisorikollisuuden määrä on ollut kasvussa.⁹

Poliittista väriä rikoskeskustelu on saanut nuorison jengirikollisuudesta, jonka syyvytyhtiin on liitetty maahanmuuttoa, syrjäytymistä, riittämättömiä sosiaalipalveluita ja liian lepsuja rangaistuksia. Hanakimmin rikollisuuden torjumista painottaisivat perussuomalaisten (91 %) ja kokoomuksen (83 %) kannattajat. Selvästi vähiten akuuttina asiaan näkevät puolestaan vihreitä (46 %) ja vasemmistoliittoa (50 %) äänestävät (ks. Kuvioliite).

Kaksi kolmasosaa (65 %) toivoo köyhyyden poistamisen ja syrjäytymisen estämisen painottuvan tulevan hallituksen ohjelmassa viime aikoja enem-

män, mutta lisähuomiota asialle toivovien osuus on selvästi edeltävien eduskuntavaalien alla valinnutta tasoa alhaisempi.

Alentunut lukema voi heijastella sekä kohentunutta työllisyystilannetta että väestön pienituloisuusasteen säilymistä jo pitkään vakaana ja verrattain alhaisena.¹⁰ Mahdollinen selitys voi löytyä myös kautensa päättävän hallituksen toimeliaisuudesta sosiaaliturvan ja syrjäytymisen parissa. Nykyinen hallitus korotti perusturvaetuuksien tasoa jo kautensa alussa, toteutti etuuskien indeksitarkastukset, pidensi oppivelvollisuutta sekä käynnisti yli hallituskausien ulottuvan parlamentaarisen selvitystyön sosiaaliturvan uudistamiseksi.

Nämä satsaukset selittävät osaltaan sitä, etteivät suomalaiset juuri koe köyhyyden torjumiseen tarvittavan jatkossa enemmän rahaa. Vain 29 prosenttia arvioi, että sosiaalietuuskien tason korottamisen pitäisi painottaa tulevan hallituksen ohjelmassa viime vuosia enemmän, ja suurempi osuus (34 %) painottaisi etuuskien korotuksia aiempaa vähemmän tulevassa hallitusohjelmassa.

Enemmistö (56 %) näkisi mielellään, että maaseudun ja syrjäalueiden ongelmien helpottaminen painottuisi tulevan hallituksen ohjelmassa viimeaikaista enemmän. Maaseudun ongelmien ratkomista painottavien osuus on kuitenkin ollut kroonisessa laskussa huolimatta siitä, että suomalaiset sinänsä pitävät maaseutua korkeassa arvossa.¹¹

Maaseudun asiat ovat lähellä etenkin keskustan (86 %), kristillisdemokraattien (85 %) ja Liike Nytin (79 %)¹² sekä osin myös perussuomalaisten (66 %) äänestäjien sydäntä, mutta muiden puolueiden äänestäjiä maaseudun ongelmien helpottamisen painottaminen sytyttää selvästi vähemmän.

Vain 30 prosenttia toivoo seuraavan hallituksen antavan tomissaan enemmän painoarvoa kasvukeskusten ongelmien helpottamiselle. Maaseudun ongelmien tavoin yhä harvempi odottaa, että tuleva hallitus panostaisi erityisemmin kaupunkien kasvukipujen ratkomiseen.

Vauhtia talouteen

Suomalaisten toiveet talouden tervehtyttämisestä eivät rajoitu vain valtiontalouteen. Hieman alle puolet (48 %) toivoo, että seuraava hallitus ottaisi agendalleen talouskasvun kiihdyttämisen, ja näin ajattelevien osuus on kasvanut neljän vuoden takaisesta varsin paljon, 18 prosenttiyksikköä (Kuvio 5). Lukema jää kuitenkin alemmas kuin

vuonna 2015, jolloin 62 prosenttia toivoi tulevan hallituksen laittavan vipinää talouden rattaisiin.

Selvää rytminmuutosta talouteen toivovat erityisesti oppositiopuolueita äänestävät, kärjessään kokoomuksen (76 %) ja perussuomalaisten (66 %) kannattajat. Sitä vastoin nykyisten hallituspuolueiden kannattajien suhtautuminen talouskasvun kiihdyttämiseen on skeptisempää, ja vähäistä suuremmat osuudet vasemmistoliiton (31 %) ja vihreiden (28 %) kannattajista jopa toivovat, että seuraava hallitus painottaisi talouskasvua nykyhallitusta vähemmän.

Energiantuotantoa halutaan lisää.

Maan hallitus ei voi päättää talouskasvusta. Se voi kuitenkin vaikuttaa työntöön ja yrittämisen kannustimiin sekä yritysten toimintaedellytyksiin. Näistä päällimmäisenä suomalaisten mielissä on viime ajat suomalaisia puhuttanut energian hinta ja saatavuus.

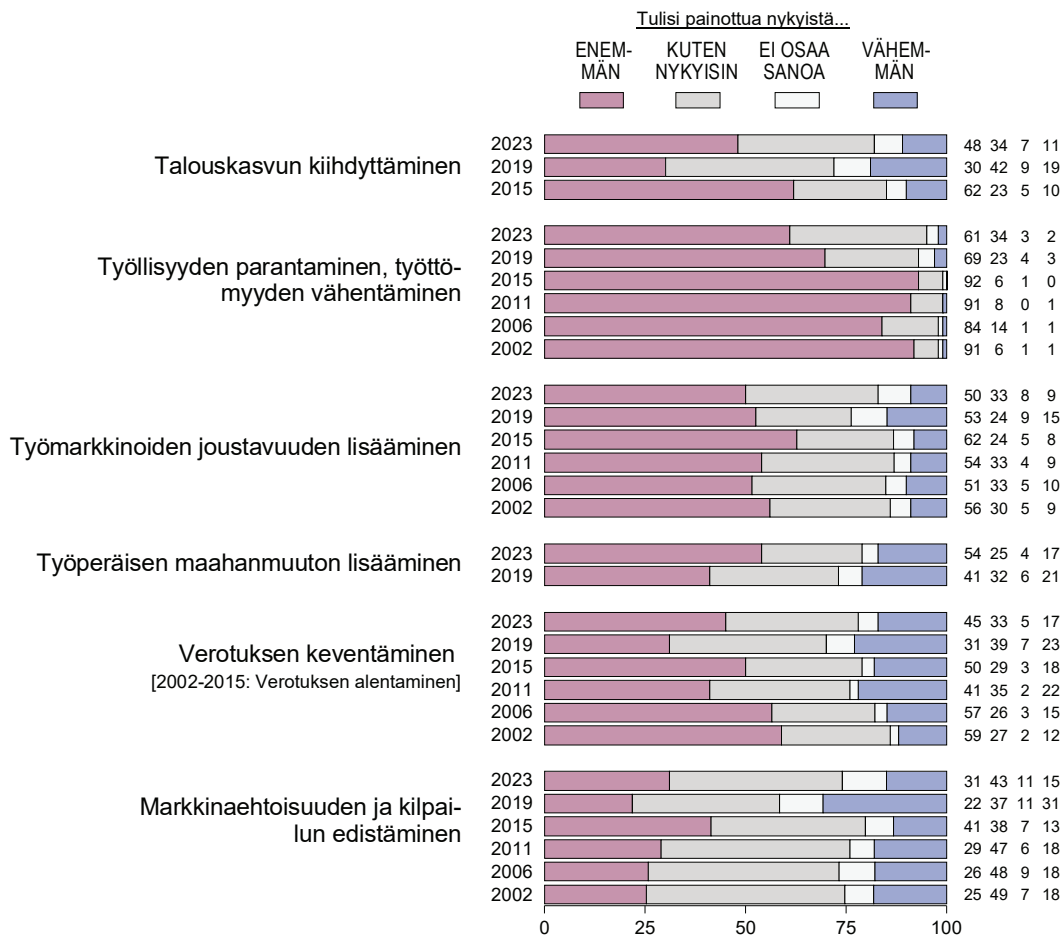
Energiantuotannon lisääminen sijoittuu kärkisi-joille suomalaisten toivomissa painotuksissa seuraavan hallituksen ohjelmaan (ks. Kuvio 1, s. 2).

Sitä painottaisi viimeaikaista enemmän 70 prosenttia suomalaisista. EVAn syksyn 2022 Arvo- ja asennetutkimuksessa suomalaiset suhtautuivat hyvin myönteisesti kaikkiin päästöttömiin energiantuotantomuotoihin ja kannattivat ydinvoiman lisärakentamista.¹³

61 prosenttia suomalaisista painottaisi työllisyyden parantamista ja työttömyyden vähentämistä viimeaikaista enemmän. Työllisyystalkoiden painotus on kuitenkin alentunut hieman neljän vuoden takaisesta, ja se on suorastaan dramaattisesti alhaisempi kuin sitä edeltäneiden eduskuntavaalien aattona. Ilmiötä voi selittää työllisyyden hyvä kehitys kriisien keskellä. Työllisyysaste on kohenut jo liki 10 prosenttiyksikköä finanssikriisin jälkeiseltä alimmalta tasoltaan, tosin osin suurten ikäluokkien laajamittaisen eläköitymisen avittamana.

Työllisyyden luisuminen kansalaisten tavoitteiden agendalla antaa kuitenkin aihetta huoleen. Suomen työllisyysaste ei ole vieläkään luontaiten verrokkien, esimerkiksi Ruotsin, tasolla. Sekä

KUVIO 5. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan: Arviot vuosina 2002–2023 (luokkia yhdistetty, %)

työvoimapulasta kärsivä talous että veronmaksajia tarvitseva julkinen talous hyötyisivät työllisyysasteen nousun jatkosta.

Toinen selitys aiempaa vaisummille vaateille löytyy kuitenkin vastausten väestöryhmittäisistä erittelyistä (ks. Kuvioliite). Siinä, missä aiempien vaalien alla käytännössä kaikki vaativat hallitukselta lisää painotusta työllisyystoimiin, nyt vastuuksissa on enemmän hajontaa. Suuri enemmistö porvaripuolueiden kannattajista (RKP:n äänestäjiä lukuun ottamatta) painottaisi työllisyystoimia lisää, mutta SDP:n kannattajista työllisyysasteen nostoa ja työttömyyden vähentämistä painottaisi vain puolet (52 %) ja vihreiden (42 %) sekä vasemmistoliiton (37 %) kannattajista vielä selvästi pienempi osuus.

Tämä kieli siitä, että osaa suomalaisista mietityttää tulevien mahdollisten työllisyystoimien kivuliaisuus. Työllisyyden nostaminen ja työttömyyden alentaminen edellyttävät todennäköisesti ansiosidonnaisen työttömyysturvan ehtojen tiukentamista työttömyysjaksojen lyhentämiseksi¹⁴ sekä puuttumista rakenteelliseen työttömyyteen, joka puolestaan edellyttäisi työnteon kannustavuuden lisäämistä suhteessa sosiaaliturvaan. Ehkä näistä syistä – ja hieman paradoksaalisesti – vain 40 prosenttia työttömistä toivoo, että työllisyyden parantaminen ja työttömyyden vähentäminen painottuisivat nykyistä enemmän seuraavan hallituksen ohjelmassa.

Lisää työllisyyttä ja talouskasvua voitaisiin saada myös lisäämällä työmarkkinoiden joustavuutta, mille puolet (50 %) toivoisi nykyistä enemmän painoa seuraavan hallituksen ohjelmassa. Suomalaisessa keskustelussa työmarkkinoiden joustavuudella on useimmin tarkoitettu paikallisen työehtoista sopimisen edistämistä sekä palkkaamisen ja irtisanomisen käytäntöjen joustavoittamista.

Käytännössä työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen hallituksen toimesta tarkoittaisi työ-sopimuslain uudistamista. Suomalaiset ovat tälle ajatukselle nyt aavistuksen verran avoimempia kuin edellisten eduskuntavaalien alla, sillä vain yhdeksän prosenttia painottaisi joustojen lisäämistä nykyistä vähemmän – joskaan nykyinen hallitus ei ole koskenut asiaan käytännössä lainkaan. Lukemat jäivät silti kauas vuodesta 2015, jolloin 62 prosenttia toivoi tulevan hallituksen purkavan työmarkkinoiden jäykkyyksiä.

Selvästi eniten työmarkkinoiden joustavuutta painottaisivat kokoomuksen kannattajat (77 %) sekä yrittäjät (70 %), mutta enemmistö myös muita

porvaripuolueita äänestävistä (kristillisdemokraattien kannattajia lukuun ottamatta) antaisi asialle nykyistä enemmän painoa. Vasemmistopuolueiden kannattajien joukossa työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä painotettaisiin vähemmän, mutta asiaa ei myöskään vastusteta kategorisesti.

Lisää maahanmuuttajia

Työmarkkinoiden uusi avainkysymys koskee työperäisen maahanmuuton lisäämistä. Vaikka työmarkkinoiden toiminta kohenisi ja työllisyysaste jatkaisikin kasvuaan, Suomessa on edessä yhä paheneva työvoimapula, joka johtuu työikäisen väestön määrän kutistumisesta. Tätä suomalaisten enemmistö (54 %) lähtisi hoitamaan painottamalla tulevan hallituksen ohjelmassa aiempaa voimakkaammin työperäisen maahanmuuton lisäämistä.

Toiveet työperäisen maahanmuuton painottamisesta ovat nyt selvästi laajemmat kuin neljä vuotta sitten, ja asia saa osakseen laajapohjaista tukea. Eniten työperäistä maahanmuuttoa painottaisivat vihreitä (79 %), RKP:tä (77 %) ja kokoomusta (76 %) äänestävät, mutta myös selvä enemmistö vasemmistoliiton (66 %), SDP:n (65 %) ja Liike Nytin (54 %) kannattajista tukee ajatusta.

Keskustaa (47 %) ja kristillisdemokraatteja (44 %) äänestävät ovat näkyvästi vähemmän innostuneita työperäisen maahanmuuton lisäämisestä, ja kaikkein nihkeimmin työperäiseen maahanmuuttoon suhtautuvat perussuomalaisten kannattajat, jotka eivät kuitenkaan täysin tyrmää ajatusta. Perussuomaisia äänestävistä neljäsosa (24 %) toivoo seuraavan hallituksen painottavan työperäistä maahanmuuttoa enemmän ja 46 prosenttia vähemmän kuin nykyinen hallitus.

45 prosenttia toivoo, että verotuksen keventäminen painottuisi seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän. Toiveet verotuksen keventämisestä ovat kasvaneet tuntuvasti vuodesta 2019 siitä huolimatta, että julkisen talouden tervehtyttäminen on suomalaisten agendan kärkiaihe.

Kyse ei kuitenkaan ole siitä, etteivätkö kansalaiset tiedostaisi julkisen sektorin tarvitsevan seuraavalla hallituskaudella pikemminkin enemmän kuin vähemmän verotuloja. Inflaation vauhdittumisen, alenevien reaalipalkkojen ja nousevien korkojen oloissa kansalaiset kokevat tarvitsevansa tulonsa omaan käyttöön, ja verotaakan koetaan olevan

Toiveet veronkevennyksistä ovat kasvussa.

HYVINVOINTIVALTION HINTALAPPU HIRVITTÄÄ

Suomalaiset arvostavat hyvinvointivaltiota, mutta halukkuus verotalkoisiin sen pelastamiseksi on vähissä. Verotusta pidetään jo kireänä, ja toiveet verojen alenemisesta ovat kasvaneet.

Suomalaiset on EVAn Arvo- ja asennetutkimuksissa kautta vuosikymmenten osoittaneet olevansa laajan hyvinvointivaltion periaatteen takana. Syksyn 2022 tutkimuksessa kolme neljäsosaa suomalaisista arvioi suomalaisen hyvinvointivaltion olevan aina hintansa arvoinen, vaikka hyvän sosiaaliturvan ja muiden julkisten palvelujen ylläpitäminen maksaa paljon. Vaikka halukkuudessa maksaa hyvinvointivaltiosta on havaittu hienoista vähenemistä jo kolmena mittauskertana peräkkäin,^a on se edelleen hyvin suurta. Liian kalliina hyvinvointivaltiota piti vain 15 prosenttia.

Arviot maksuhalukkuudesta muuttuvat kuitenkin varovaisemmiksi, kun siirrytään periaatteesta käytäntöön, ja tarkastelun kohteeksi otetaan verorasitus suhteessa hyvinvointivaltion tarjoamiin etuisuuksiin.

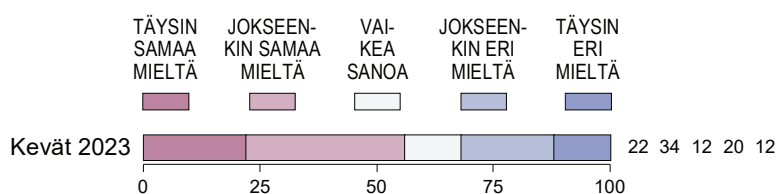
Enemmistö (56 %) arvioi, että verotus maassamme on kohtuullista sillä saatavaan sosiaaliturvaan ja yhteiskunnan palveluihin nähden. Kolmasosa (32 %) kuitenkin pitää verotusta kohtuuttomana verrattuna sen vastineena saatuihin tulonsiirtoihin ja palveluihin (Kuvio 6).

Reilu kolmasosa (36 %) arvelee olevansa valmis luopumaan joistakin valtiolta, hyvinvointialueilta ja kunnilta saamistaan palveluista, jos vastineeksi veroja alennettaisiin. Tarjouksen hylkää hieman suurempi joukko (41 %), mutta verraten moni (23 %) jää miettimään kantaansa (Kuvio 7).

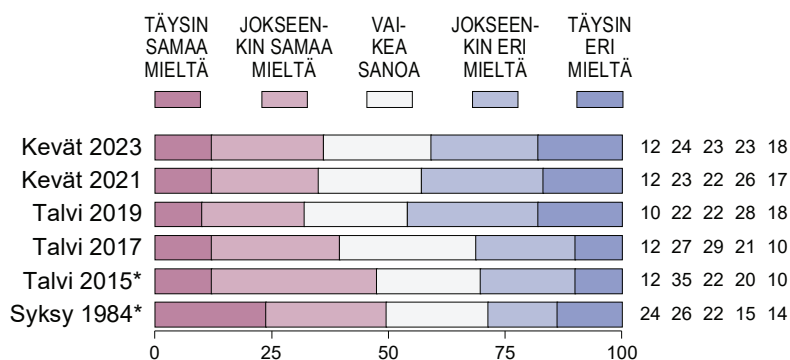
Halukkuutta rahoittaa hyvinvointivaltion menoja yhteisvastuullisesti siis löytyy, mutta sitoutuneisuutta siihen ei voida luonnehtia erityisen vahvaksi. Vain reilu viidesosa (22 %) ilmoittaa, että maksaisi henkilökohtaisesti mielellään nykyistä enemmän veroja. Selvää enemmistöä (61 %) ei oman veronmaksun lisääminen miellyttäisi (Kuvio 8).

Veronkorotusten sijaan suomalaisten suositus julkisen sektorin rahoitushuoliin on, että julkisen sektorin tulisi käyttää verovarojaan tehokkaammin. Selvä enemmistö (70 %) suomalaisista ajattelee, että verotuksen kiristämisen sijaan julkisen talouden toimintaa pitäisi tehostaa. Vain 14 prosenttia arvioi, ettei tehostamiselle ole tarvetta tai mahdollisuuksia (Kuvio 9).

KUVIO 6. ”Verotus maassamme on kohtuullista sillä saatavaan sosiaaliturvaan ja yhteiskunnan palveluihin nähden” (%)

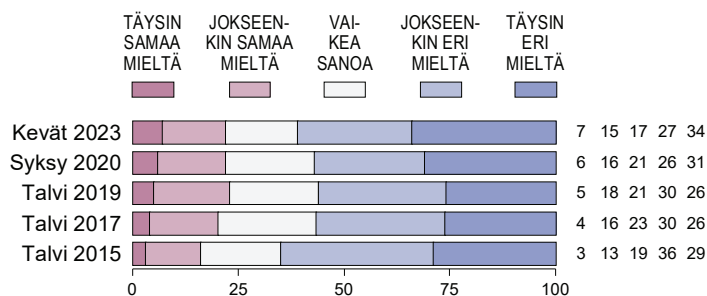
KUVIO 7. ”Jos veroja alennettaisiin, olisin valmis luopumaan joistakin valtiolta, hyvinvointialueilta* ja kunnilta saamista palveluista” (%)

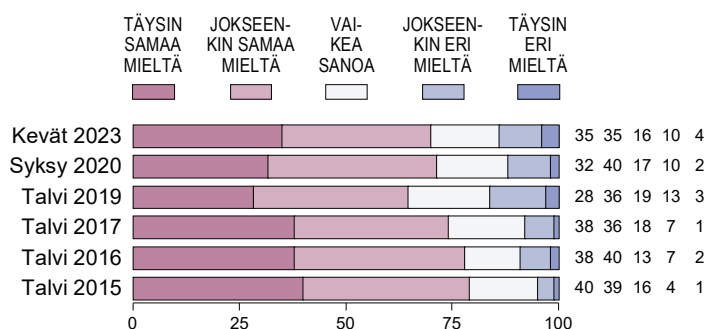
*Vuonna 2023 kysymykseen lisätty sana 'hyvinvointialueilta'.

^a Ks. Metelinen (2022a),.

KUVIO 8. "Maksaisin henkilökohtaisesti mielelläni nykyistä enemmän veroja" (%)

KUVIO 9. "Verotuksen kiristämisen* sijaan julkisen talouden toimintaa pitäisi tehostaa" (%)

*Kysymysmuoto osittain vaihdellut. Vuosina 2023 ja 2019 muotona oli "verotuksen kiristämisen sijaan", muina vuosina "Verotuksen jatkuvan kiristämisen sijaan".

VERONALENNUSTOIVEET KASVUSSA

Mahdollinen verotuksen kiristyminen nykytasoltaan olisi suomalaisille selvästi epämieluisa asia. Verotuksessa ei myöskään nähdä kiristämisen varaa juuri missään verolajissa (Kuvio 10). Sen sijaan toiveet verotuksen alentamiseksi ovat melko laajoja.

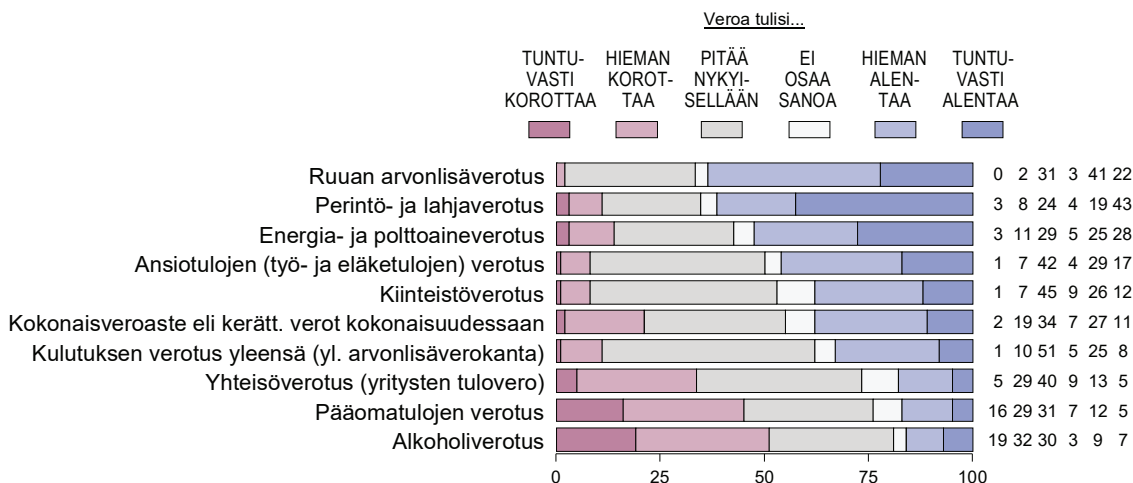
Alennuksia suomalaisten enemmistö vaatii ruuan arvonlisäverotukseen (63 % alentaisi), perintö- ja lahjaverotukseen (62 %) sekä energia- ja polttoaineverotukseen (53 %). Veronalennuksia toivovien laajajakoja osuuksia selittänee ainakin osin se, että nämä verot kohdistuvat käytännössä kaikkiin tulotasosta tai toimenkuvasta riippumatta.

Laajapohjaisuus koskee kuitenkin myös yleistä arvonlisä-

verokantaa (33 %). Puolet (51 %) pitäisi sen nykyisellään. On mahdollista, että kansalaiset aavistavat kyseessä olevan verotuksen jättiläisen, jonka heikentäminen veisi valtiolta verotuloja mahdollisesti miljardien edestä. Arvonlisäveron korotusta ei kuitenkaan tervehdittäisi ilolla, sillä tukensa sille antaa vain kymmenesosa (11 %).

Valmiudet veronkorotuksiin ovat vähissä myös muualla. Verotuksen toisen jättiläisen, ansiotuloverotuksen kiristykseen valmiita olisi vain kahdeksan prosenttia ja sama koskee kunnille soteuudistuksen jälkeen yhä tärkeämmäksi tulonlähteeksi muodostunutta kiinteistövero (8 %). Molempien kohdalla toiveet jakautuvat melko tasaisesti joko keventämiseen tai ennalleen jättämiseen.

KUVIO 10. Muuttaisiko verojärjestelmäämme jollakin tavoin eri veromuotojen osalta (%)

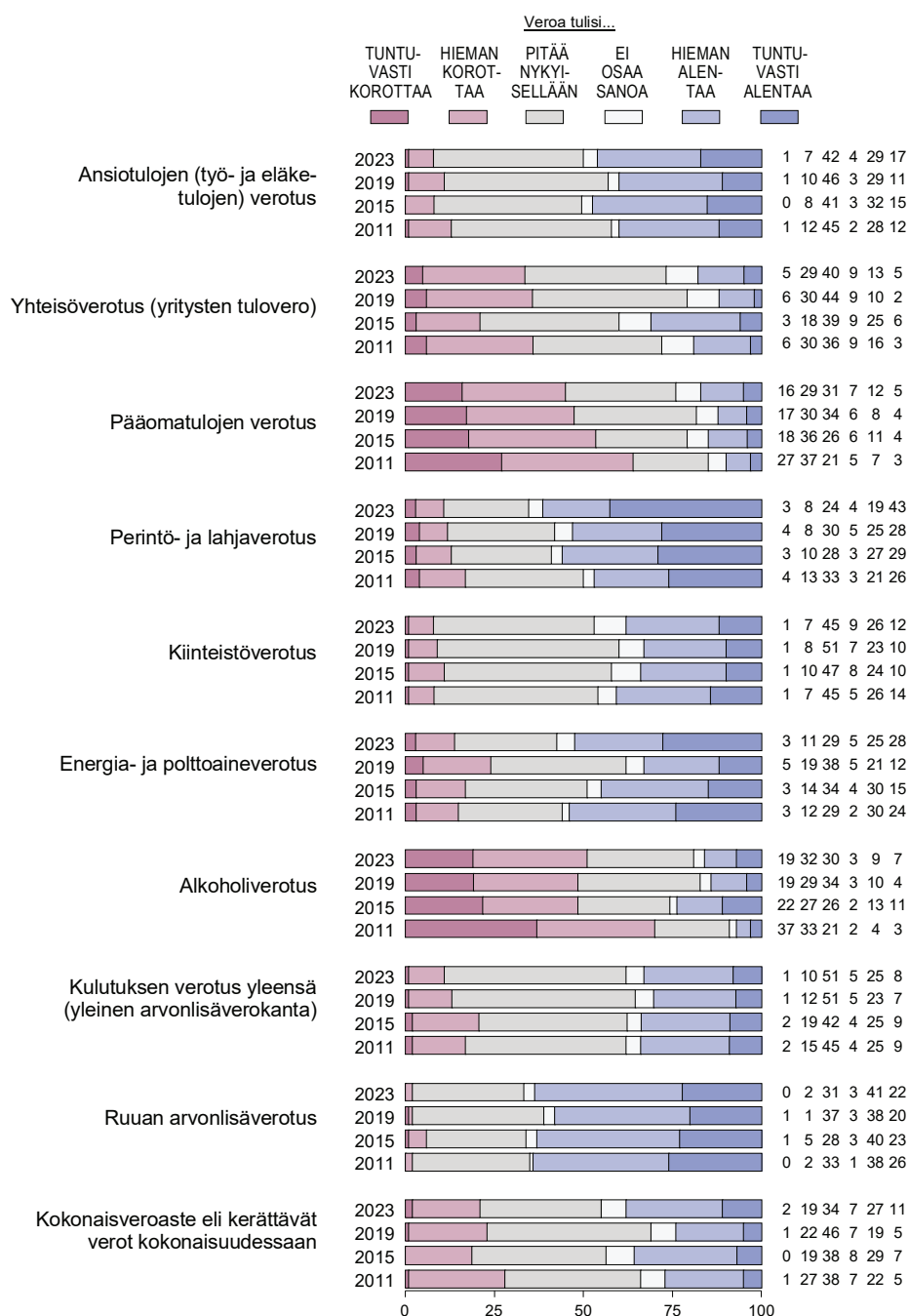
Alkoholiverotus jää ainoaksi veroksi, jota yli puolet (51 %) suomalaisista olisi valmis korottamaan. Melko suuri osuus näkee veronkorotusmahdollisuuksia pääomatulojen verotuksessa (45 %) ja pienempi osuus yhteisöverotuksessa (34 %). Molempien kohdalla useampi kuitenkin pitäisi niiden verotuksen joko nykyisellään tai alentaisi sitä. Vastausten väestöryhmittäinen erittely (ks. Kuvioliite) kertoo, että pääomatulojen saajien ja yritysten verojen kiristäminen kiinnostaa voimakkaasti vasemmistopuolueita (erityisesti SDP ja vasemmistoliitto) äänestäviä, mutta muissa väestöryhmissä arviot niiden muutostarpeista jäävät verraten maltillisiksi.

Kokonaisuutena katsoen verokysymyssarja kertoo, että suomalaiset pitävät verotusta nykyisellään varsin kireänä.

Merkkejä ei myöskään ole sellaisesta talkoohengestä, että tietoisuus julkisen talouden ahdingosta olisi kasvattanut kansalaisten veronmaksuhalukkuutta. Kysyttäessä mieltäpidettä siitä, miten kokonaisveroasteen tulisi muuttua, viidesosa (21 %) korottaisi sitä, kolmasosa (34 %) pitäisi sen ennallaan ja 38 prosenttia näkisi mielellään kokonaisveroasteen laskevan.

Vertailu edellisten eduskuntavaalien alla tehtyihin mitauksiin (Kuvio 11) kertoo, että valmiudet verojen korotuksiin eivät ole nyt kovin korkealla tasolla. Syynä tähän saattaa olla omaa taloutta koskeva epävarmuus oloissa, joissa hinnat ja korot nousevat ja ostovoima ja säästöjen arvo laskevat.

KUVIO 11. Muuttaisiko verojärjestelmäämme jollakin tavoin eri veromuotojen osalta: Arviot vuosina 2011, 2015, 2019 ja 2023 (%)

tapissa (ks. myös ss. 11–13). Vastaava havainto tehtiin myös syksyn 2022 Arvo- ja asennetutkimuksessa selvitettyä suomalaisten talousasenteita inflaation oloissa.¹⁵

Samassa tutkimuksessa selvisi myös, että suomalaisten asennoituminen markkinatalouteen on Sanna Marinin hallituksen kaudella jatkanut muutostaan kohti myönteisempää suhtautumista, mutta samalla myös vasemmisto- ja porvaripuolueiden väliset suhtautumiserot ovat kasvaneet.

Tämä kehitys heijastuu hieman myös suomalaisten hallitusohjelmatoiveisiin. Vajaa kolmasosa (31 %) toivoo markkinaehtoisuuden ja kilpailun edistämisen painottuvan seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän, ja vain 15 prosenttia toivoo hallitukselta edeltäjänsä vähemmän markkinahenkistä otetta.

Markkinaehtoisuuden edistämistä koskevat toiveet ovat normalisoituneet poikkeusvuodesta 2019, jolloin uudelta hallitukselta toivottiin pikemminkin edeltäjänsä vähemmän markkinahenkistä politiikkaa. Tuolloiset asenteet näyttäytyvät mitausten aikasarjassa poikkeuksellisen torjuvina,

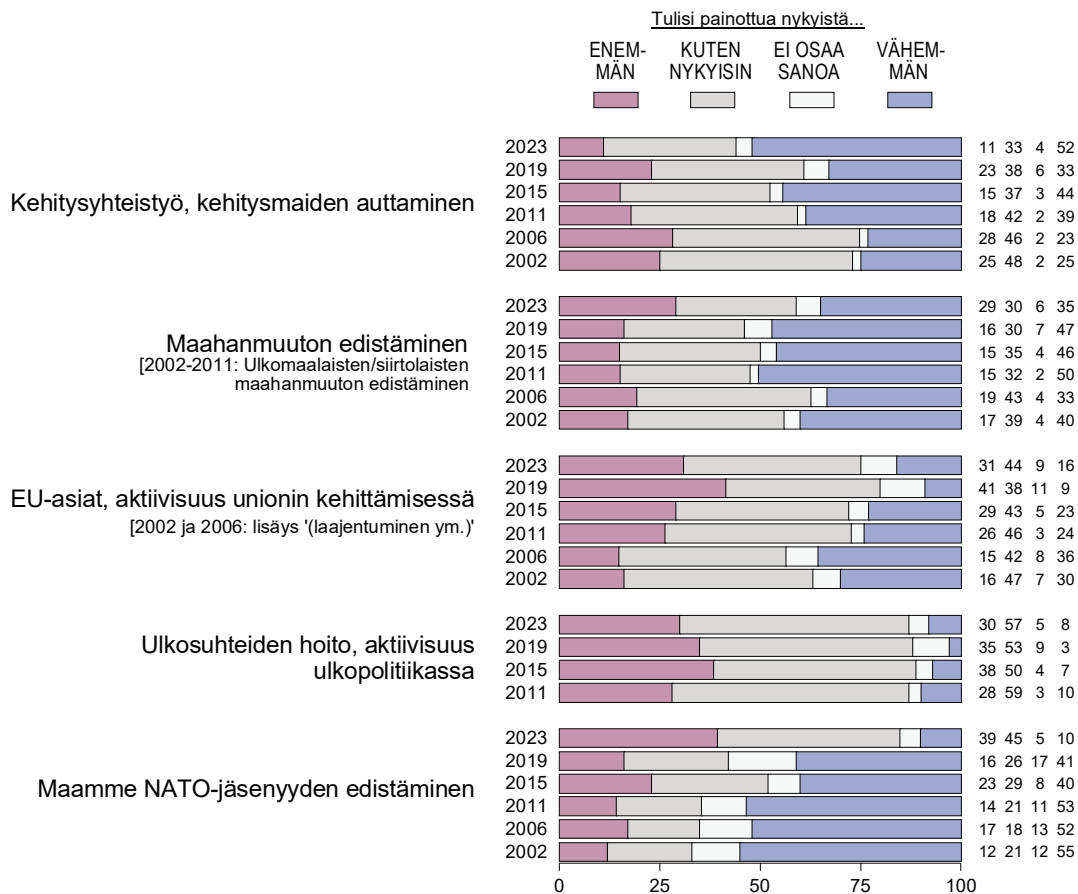
eräänlaisena vastareaktiona Juha Sipilän porvarihallituksen politiikkaan ja kenties osin myös sen kauden loppumetrien tapahtumiin: soteuudistuksen kariutumiseen valinnanvapauslakiin sekä hoivakotikohuun, jonka huomio kohdistui yksityisiin kunnallisia hoivapalveluita tuottaviin yrityksiin.

Ilmassa on nuivuutta

Kun suomalaisten hallitusohjelmatoiveiden polttopiste on tällä hetkellä talouden ja hyvinvoinnin perusasioissa, vähiten huomiota osakseen saavat muiden auttaminen sekä vähemmistöjen asema. Koko pitkän hallitusohjelmatoiveiden listan pohjalla (ks. Kuvio 1, s. 2) ovat kehitysyhteistyö ja kehitysmaiden auttaminen, jota vain 11 prosenttia painottaisi tulevan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän. Yli puolet (52 %) vähentäisi kehitysavun painoarvoa seuraavalla hallituskaudella.

Tämä ei ole yllättävää, sillä suomalaiset osoittivat jo viime syksyn Arvo- ja asennetutkimuksessa olevansa laajalti valmiita leikkaamaan kehitysyhteistyöstä.¹⁶

KUVIO 12. Miten eri asioiden tulisi painottua tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan: Arviot vuosina 2002–2023 (luokkia yhdistetty, %)

Mittausten aikasarja (Kuvio 12) kertoo, että kehitysapuasenteiden käännekohta ajoittuu finanssikriisin jälkeiseen aikaan. Vuoden 2011 vaaleista lähtien kehitysavun painotus on laskenut suomalaisten hallitusohjelmatoiveissa. Poikkeuksen tekee vuosi 2019, jolloin kehitysavun paino-

Työperäistä maahanmuuttoa toivotaan lisää.

arvo hetkellisesti nousi, kenties vastareaktionä edeltäneen hallituksen kehitysapuun tekemille leikkauksille. Nuivasta suhtautumisesta kehitys-yhteistyöhön huolimatta suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on muuttumassa. Enemmistö (54 %) painottaisi työperäisen maahanmuuton lisäämistä aiempaa enemmän (ks. Kuvio 5, s. 9).¹⁷ Kasvanut suopeus on kuitenkin pääosin ehdollista juuri työperäisyydelle, sillä 42 prosenttia näkisi mielellään, että seuraava hallitus painottaisi pakolaisten maahanmuuton hillitsemistä nykyistä enemmän (ks. Kuvio 1, s. 2). Suomalaiset siis suhtautuvat tällä hetkellä maahanmuuttopolitiikkaan kahdella hyvin erilaisella tavalla, riippuen siitä, tapahtuuko maahanmuutto työperäisistä vai humanitäärisistä syistä.

Kun tämä erottelu häivytetään kysyttäessä maahanmuuton edistämistä yleensä – siis ilman mainintaa sen työperäisyydestä – vain 29 prosenttia katsoo, että maahanmuuton edistämisen tulisi painottaa nykyistä enemmän seuraavan hallituksen ohjelmassa. Suurempi joukko (35 %) painottaisi maahanmuuttoa jatkossa nykyistä vähemmän.

Suoranaisen maahanmuuttokielteisyyden vähenemisestä kertoo kuitenkin asenteiden tuntuva, yli 10 prosenttiyksikön siirtymä kohti vähemmän torjuvia maahanmuuttoasenteita. Samaan suuntaan vihjaa myös se, että 37 prosenttia painottaisi rasismien torjumista seuraavan hallituksen ohjelmassa nykyistä enemmän (ks. Kuvio 1, s. 2) ja rasismien torjuntaa vähentäisi selvästi pienempi joukko (20 %).

Sitä vastoin suomalaiset eivät pidä vähemmistöjen aseman edistämistä erityisen tärkeänä asiana seuraavalle hallitukselle. Neljäsosa (25 %) painottaisi sekä etnisten vähemmistöjen että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman edistämistä viime vuosia enemmän (ks. Kuvio 1 s. 2). Yhtä moni (25 %) kuitenkin painottaisi etnisten vähemmistöjen aseman edistämistä nykyistä vähemmän, ja vielä useampi (40 %) vähentäisi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman edistämisen painoarvoa nykyisestä seuraavalla hallituskautella.

Vähemmistöjen kannalta nuivahkoja tuloksia selittänee osaltaan vertailukohde, eli nykyisen hallituksen politiikka, jossa vähemmistöjen oikeuksien edistämällä oli verraten paljon painoa. Sanna Marinin hallituksen ohjelman tavoitteista esimerkiksi uusi laki sukupuolen vahvistamisesta hyväksyttiin eduskunnassa. Sitä vastoin saamelaiskäräjälain uudistamisen käsittely raukesi eduskunnassa.

Ulkosuhteet hoidossa

EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksen kenties suurin yksittäinen asennemuutos kautta aikain mitattiin keväällä 2022 Venäjän hyökättyä Ukraina. Suomalaisen suhtautuminen puolustusliitto Naton jäsenyyteen muuttui kymmeniä prosenttiyksiköjä epäilevästä selvän myönteiseksi.

Sama asia aikaansaa myös suurimman yksittäisen muutoksen neljän vuoden takaisesta hallitusohjelmakyselystä. 39 prosenttia toivoo, että tuleva hallitus painottaisi Nato-jäsenyyden edistämistä nykyistä enemmän. Suuri, yli 30 prosenttiyksikön suuruinen muutos näkyy vastausjakauksen oikeassa laidassa: vain kymmenesosa (10 %) painottaisi jäsenyyttä vähemmän, vaikka kyselyajankohtana lähes kaikki oli jäsenyyden suhteen jo valmista. Vain Turkin ja Unkarin hyväksynät uupuivat.

Muilta osin suomalaiset eivät kuitenkaan näytä odottavan seuraavalla hallitukselta nykyistä enempää ulkosuhteiden saralla. 30 prosenttia toivoo, että seuraava hallitus painottaisi ulkosuhteiden hoitoa edeltäjänsä enemmän, mutta enemmistö (57 %) valitsee neutraalin ”kuten nykyisin”-vaihtoehdon. Toiveet aktiivisuudesta ulkosuhteissa ovat itse asiassa hieman vähäisemmät kuin neljä vuotta sitten.

Syy saattaa piillä siinä, että nykyhallitus on ollut poikkeuksellisen aktiivinen ulkosuhteiden hoidossa Nato-jäsenyyssprosessin ja Ukrainan tukemisen myötä, eikä kansalaisten mielestä hallituksen ulkopoliitikassa ole sijaa erityisemmille moitteille. On myös mahdollista, että suomalaiset mieltävät tasavallan presidentin ulkopoliitikan suvereeniksi johtajaksi, eikä ulkosuhteiden hoidossa tarvita, saati toivota hallitukselta erityisempää roolia.

Tämä ei kuitenkaan selitä sitä, miksi suomalaisten toiveet seuraavalle hallitukselle aktiivisuudesta myös EU-asioissa ovat alhaisemmat kuin neljä vuotta sitten. Vajaa kolmasosa (31 %) toivoo tulevan hallituksen painottavan EU-asioita edeltäjänsä enemmän.

Reilun 10 prosenttiyksikön pudotusta vuodesta 2019 saattaa selittää tuolloin Suomea odottanut EU-puheenjohtajuus, mutta melko alhainen painotus on silti yllättävä, jos huomioidaan se, että EU:ssa on käynnissä monia suuren mittakaavan hankkeita, joiden vaikutukset saattavat olla merkittäviä Suomelle ja suomalaisille.

Äänestäminen toimii

Kansalaisilla on siis seuraavalle hallitukselle tehtävistä, jonka kärjessä painottuvat terveydenhuollon kehittäminen, valtion velkaantumisen pysäyttäminen, rikollisuuden torjunta ja energiantuotannon lisääminen (ks. Kuvio 1, s. 2). Toiveiden toteutuminen riippuu kuitenkin vaalituloksesta ja sitä seuraavista hallitusohjelmaneuvoittelusta. Niissä eri puolueet sovittavat yhteen tavoitteitaan, jotka – ainakin toivottavasti – heijastelevat kannattajiensa painotuksia.

Arvo- ja asennetutkimuksen politiikan seurantamittarit osoittavat, että kansalaiset suhtautuvat tällä hetkellä varsin toiveikkaasti vaikutusmahdollisuuksiinsa edustuksellisessa demokratiassa.

Suomalaiset ovat tällä hetkellä kiinnostuneempia politiikasta kuin koskaan ennen Arvo- ja asennetutkimusten mittaushistoriassa. 70 prosent-

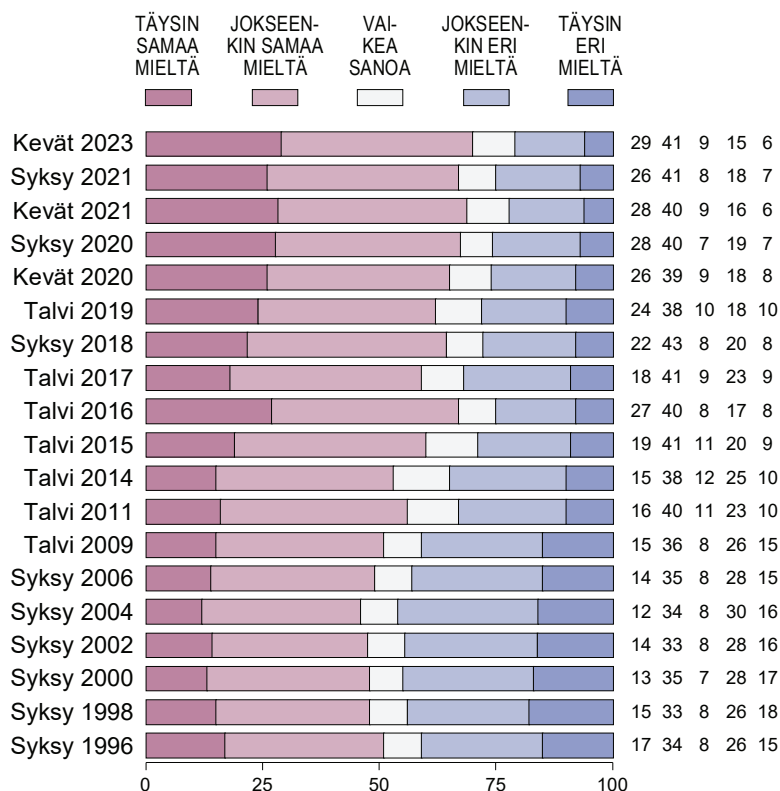
tia ilmoittaa olevansa kiinnostunut politiikasta ja seuraavansa sitä aktiivisesti ja vain viidesosa (21 %) pitää politiikkaa epäkiinnostavana (Kuvio 13). Poliitiikan kiinnostavuus on kohonnut tasaista taitia koko 2000-luvun ajan. Se on nyt yli 20 prosenttiyksikköä korkeammalla tasolla vuosituhatien alkuvuosista.

Varsin moni löytää myös puolueen tai puolueita, joiden asialista kiinnostaa. Vain kolmasosa (34 %) arvioi, ettei mikään puolue aja juuri itselle tärkeitä asioita, mutta selvästi useampi (48 %) ilmoittaa tietävänsä puolueen, jonka asialistalla omaa sydäntä lähellä olevat asiat ovat (Kuvio 14). Lukema on yksi korkeimmista pitkän, 1980-luvulle ulottuvan asenneseurannan aikana mitatuista.

Mikä tärkeintä, myös itse äänestämällä katsotaan olevan väliä. Suurehko enemmistö (71 %) katsoo, että äänestäminen on paras keino vaikuttaa yleisiin asioihin (Kuvio 15), ja vain 29 prosenttia arvioi, ettei vaaleilla ole merkitystä, koska niiden seurauksena eivät asiat muutu (Kuvio 16).

Molempien väittämien kohdalla tulosvertailu liki neljäkymmenen vuoden taakse kertoo, että nykysuomalaisten usko äänestämisen vaikutavuuteen on huomattavasti suurempaa kuin vuonna 1984 uurnille suunnanneilla suomalaisilla.

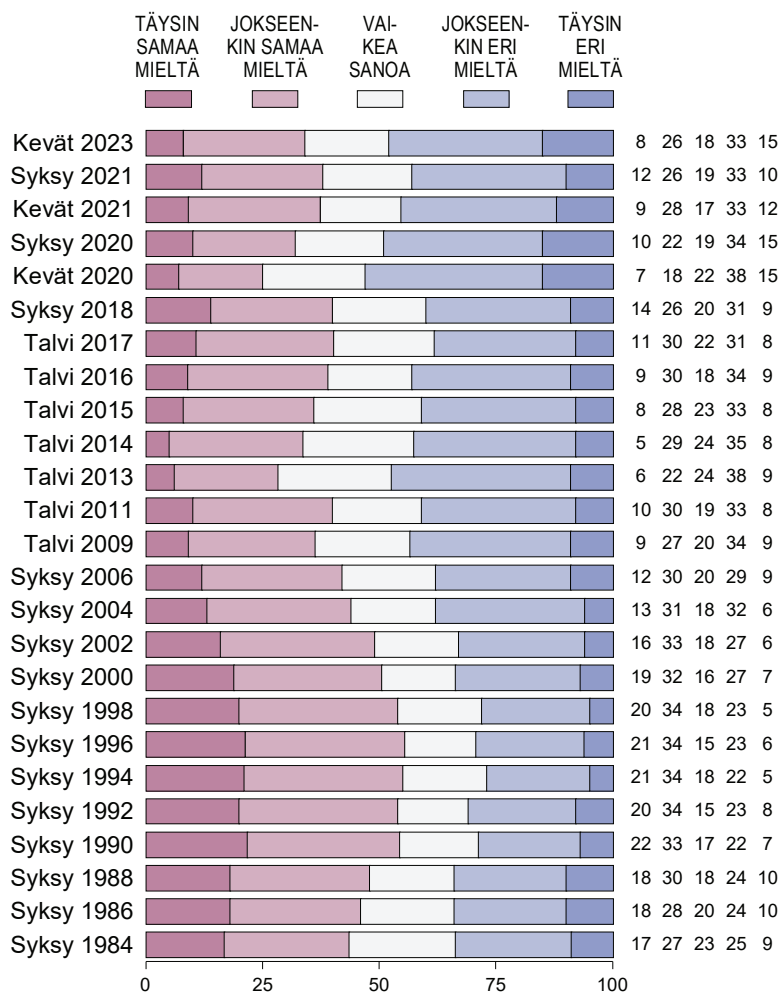
KUVIO 13. ”Olen kiinnostunut politiikasta ja seuraan sitä aktiivisesti” (%)

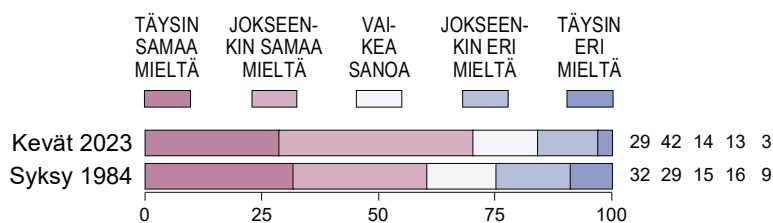
Vaikka politiikka kiinnostaa ja äänestämistä pidetään merkityksellisenä, löytyy suomalaisesta politiikasta ja demokratiasta myös korjattavaa.

Ensimmäinen kipukohta liittyy politiikan tekemisen tyyliin ja tapoihin. Peräti 84 prosenttia suomalaisista katsoo, että asioiden yksinkertaistami-

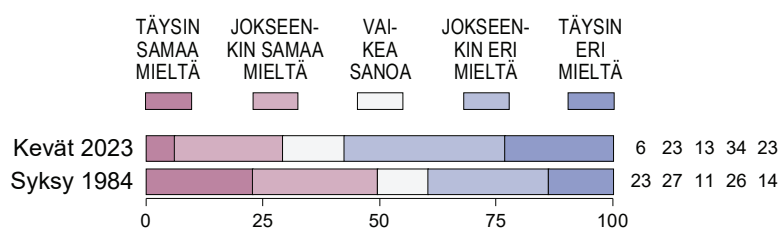
KUVIO 14. "Mikään puolue ei aja juuri minulle tärkeitä asioita" (%)

KUVIO 15. "Äänestäminen on paras keino vaikuttaa yleisiin asioihin" (%)

KUVIO 16. "Vaaleilla ei ole merkitystä, koska niiden seurauksena eivät asiat muutu" (%)

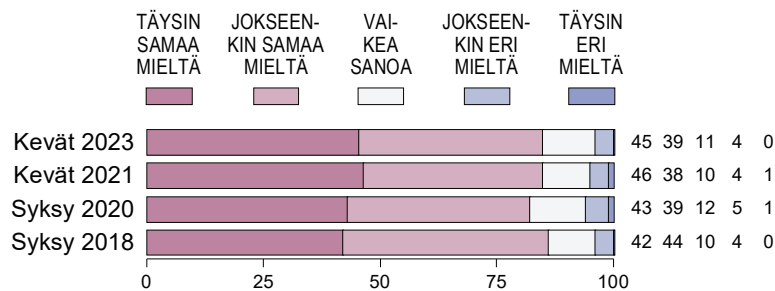
nen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet, ja käytännössä kukaan (4 %) ei ole tästä eri mieltä (Kuvio 17).

Toinen ongelma paikantuu puoluelaitokseen ja puolueisiin, joiden koetaan leijuvan liian korkealla ja etäällä kansalaisten arjesta. Kaksi kolmasosaa (66 %) katsoo, että puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista, ja eri mieltä asiasta on vain alle viidesosa (18 %, Kuvio 18).

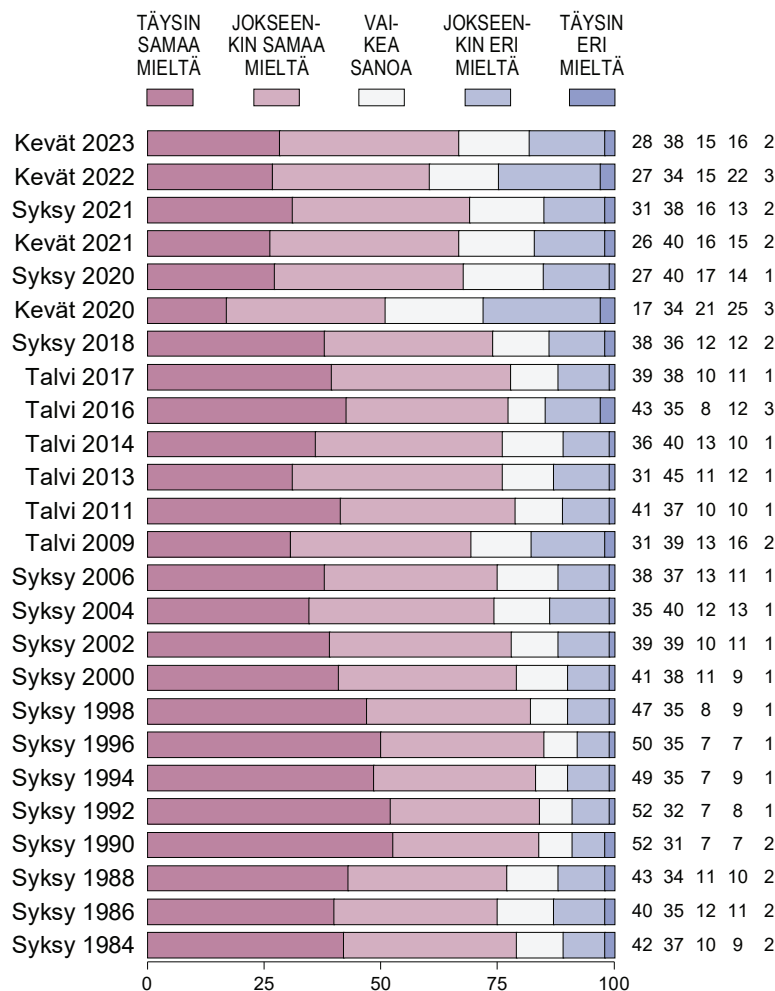
Varsin moni kokeekin kansalaisten vaikutusmahdollisuuksissa olevan vielä kohentamista. Kolmasosa (33 %) ajattelee, että demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa, mutta selvästi useampi (45 %) on asiasta eri mieltä (Kuvio 19).

Kiinnostavaa kyllä, vaikka tyytyväisyys demokratian toimintaan on hieman vähentynyt viime mittauskerrasta, suomalaisten käsitys demokra-

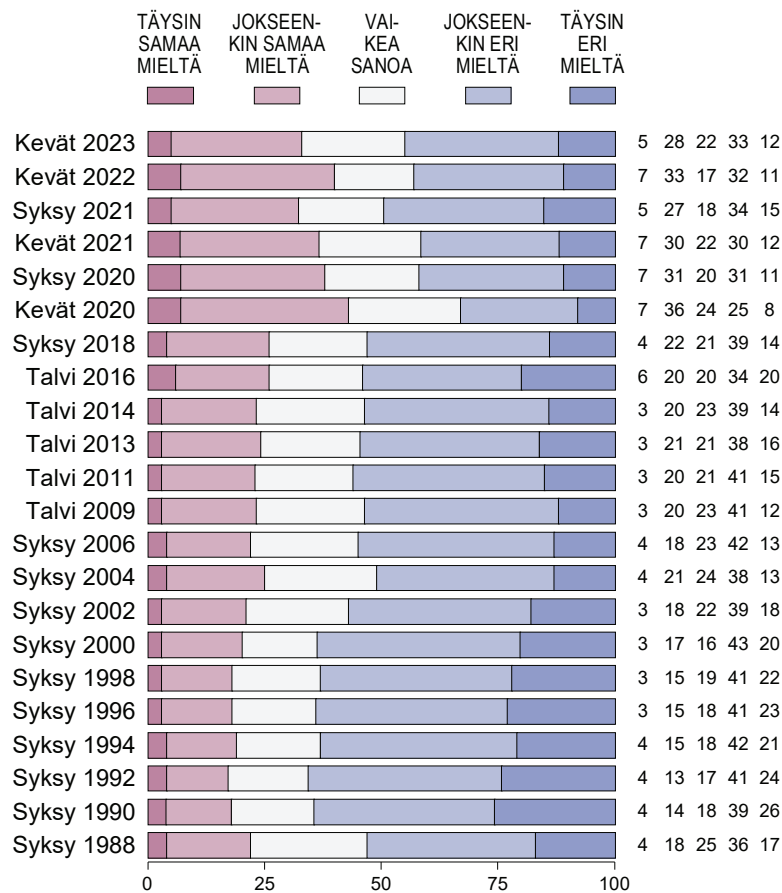
KUVIO 17. "Asioiden yksinkertaistaminen, tahallinen vääristely ja suoranainen valehtelu politiikassa ovat yleistyneet" (%)

KUVIO 18. "Puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista" (%)

KUVIO 19. ”Demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa” (%)

tian toimivuudesta on säilynyt aiempaa korkeammalla tasolla, jonne se loikkasi koronakevällä 2020.

Haastetta hallitusneuvottelijalle

Viime aikojen puoluekannatusmittaukset kertovat varsin tasaisista vaaliasetelmistä. Kolmen suurimman puolueen kannatuslukemat ovat hyvin lähellä toisiaan, ja mikä hyvänsä niistä voi nousta seuraavaksi pääministeripuolueeksi.¹⁸

EVA:n arvo- ja asennetutkimuksen aiemmin julkaistujen tulosten mukaan suomalaisten suosikit pääministeripuolueeksi ovat kokoomus ja SDP. Toivotuin hallituspohja rakentuisi kokoomuksen ja perussuomalaisten yhteistyön varaan ja toiseksi toivotuin kokoomuksen ja SDP:n yhteistyölle.¹⁹

Puolueiden välillä on huomattavia jännitteitä, jotka ovat osin purkautuneet jo tulevia hallituspohjamahdollisuuksia rajoittaviksi ehdoiksi. SDP on torjunut ennakkoon yhteistyön perussuomalaisten kanssa. Myöskään nykyhallituksen jatkokausi ei näytä mahdolliselta, koska keskusta on ottanut siihen kielteisen kannan.

Puolueiden yhteensopivuudesta samaan hallitukseen saadaan osviittaa tarkastelemalla kaikkein tärkeimpiä hallitusohjelmakysymyksiä kuuden suurimman puolueen kannattajien osalta (Taulukko 2). Listat povaavat vaikeuksia hallitusneuvottelujen vetäjälle (kaikkien eduskuntapuolueiden kannattajaryhmäkohtaiset listat hallitusohjelmakysymyksistä löytyvät Kuvioliitteestä).

Kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajien viiden tärkeimmän asian listat kertovat pitkälle menevästä yhteisymmärryksestä kolmessa asiassa: velkaantumisen pysäyttämisessä, rikollisuuden torjunnassa ja energiantuotannon lisäämisessä. Kitkaa kärkitavoitteissa ryhmien välillä on kuitenkin maahanmuuttopolitiikassa sekä talouspolitiikan painotuksissa.

SDP:n ja kokoomuksen kannattajien yhteinen lista kattaa vain kaksi asiaa, energiantuotannon lisäämisen ja rikollisuuden torjunnan. Muun agendan osalta yhtymäkohdat jäävät vähiin. SDP:n kannattajien listan kärjessä ovat satsaukset terveydenhuoltoon, koulutukseen ja köyhyyden poistoon. Kokoomuksen äänestäjät painottaisivat talouskuria ja työllisyystoimien jatkamista.

TAULUKKO 2. Kuuden suurimman puolueen kannattajille tärkeimmät asiat

Viisi SDP:n kannattajille tärkeintä aihetta

- Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen
- Köyhyyden poistaminen, syrjäytymisen estäminen
- Koulutuksen rahoituksen lisääminen
- Rikollisuuden torjunta
- Energiatuotannon lisääminen

Viisi Kokoomuksen kannattajille tärkeintä aihetta

- Valtion velkaantumisen pysäyttäminen
- Rikollisuuden torjunta
- Julkisten menojen leikkaaminen/kasvun hillitseminen
- Energiatuotannon lisääminen
- Työllisyyden parantaminen, työttömyyden vähentäminen

Viisi Perussuomalaisten kannattajille tärkeintä aihetta

- Valtion velkaantumisen pysäyttäminen
- Rikollisuuden torjunta
- Pakolaisten maahanmuuton hillitseminen
- Energiatuotannon lisääminen
- Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen

Viisi Keskustan kannattajille tärkeintä aihetta

- Valtion velkaantumisen pysäyttäminen
- Maaseudun ja syrjäalueiden ongelmien helpottaminen
- Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen
- Rikollisuuden torjunta
- Energiatuotannon lisääminen

Viisi Vihreiden kannattajille tärkeintä aihetta

- Ilmastonmuutoksen torjuminen
- Ympäristönsuojelusäädösten tiukentaminen
- Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen
- Koulutuksen rahoituksen lisääminen
- Tutkimuksen ja innovaatio toiminnan rahoituksen lisääminen

Viisi Vasemmistoliiton kannattajille tärkeintä aihetta

- Köyhyyden poistaminen, syrjäytymisen estäminen
- Terveydenhuollon kehittäminen, hoidonsaannin turvaaminen
- Ilmastonmuutoksen torjuminen
- Rasismien torjuminen
- Ympäristönsuojelusäädösten tiukentaminen

Kärkitavoitteiden osalta SDP:n kannattajat ovatkin hieman lähempänä perussuomalaisten kuin kokoomuksen äänestäjiä. SDP:n ja perussuomalaisten yhteiselle listalle löytyy energiantuotannon lisäämisen ja rikollisuuden torjunnan lisäksi terveydenhuollon kehittäminen. Perussuomalaisten kannattajien listan velkakuri ei kuitenkaan osu yksin SDP:n äänestäjien painottamien menoläisyyksien kanssa.

Suurin yhteensopivuus viiden tärkeimmän asian osalta löytyy perussuomalaisten ja keskustan kannattajien välillä, joiden yhteislistalle päätyy neljä asiaa. Suurimmat eroavaisuudet puolestaan piirtyvät kokoomuksen ja vihreiden äänestäjien sekä kokoomuksen ja vasemmistoliiton kannattajien välille, joiden TOP 5-listoilta ei löydy yhtään samaa asiaa.

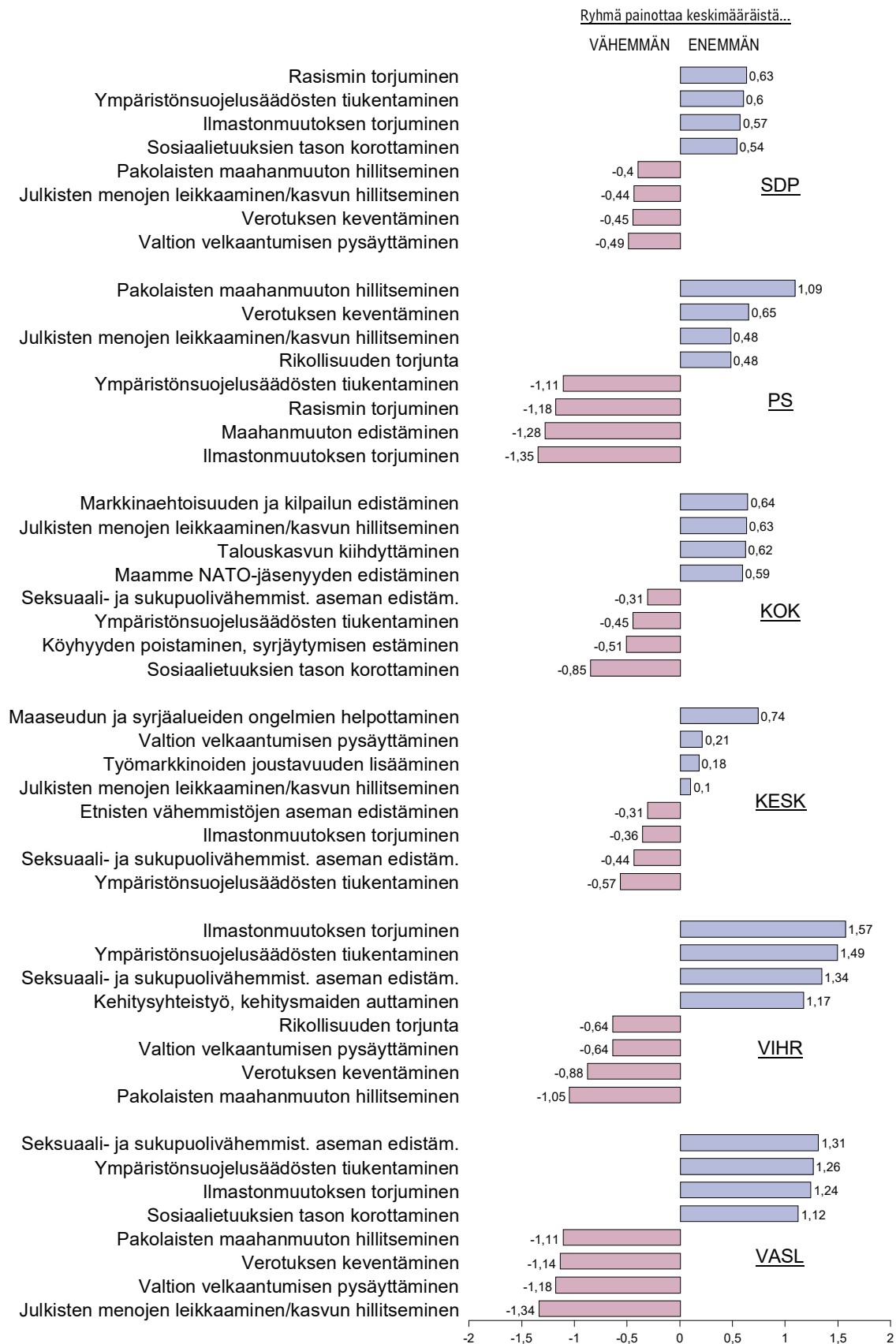
Vihreiden ja vasemmistoliiton äänestäjien hallitusohjelmatoiveiden profiilit ovatkin kaikkein omaleimaisimmat. Omaleimaisuutta löytyy kuitenkin myös suurempien puolueiden kannattajakunnista. Tästä kertoo tarkastelukulman vaihtaminen kannattajaryhmien tärkeimmistä hallitusohjelmatoiveista äänestäjäryhmien suurimpiin painotuseroihin verrattuna väestön keskiarvoon (Kuvio 20).

Vasemmistoliiton, vihreiden ja osin myös perussuomalaisten huomattavan leveät poikkeamaprofiilit kertovat näiden puolueiden äänestäjien painottavan joitain asioita hyvin paljon keskimääräistä enemmän. Kyse on puolueiden erikoistumisesta tiettyihin asioihin, joka ilmenee puolueiden kannattajakuntien välisenä polarisaationa.

Myöskään perinteiset yleispuolueet SDP, kokoomus ja keskusta eivät ole tälle ilmiölle immuuneja. SDP:n kannattajien poikkeamaprofiili ei ole kovin leveä, mutta sen sisältö vihjaa puolueen kilpailevan äänestäjistä vasemmistoblokin sisällä samoilla teemoilla. Kokoomuksen äänestäjien erikoisalaksi kiteytyy talous. Keskustan poikkeamaprofiili on perinteiseen tapaan kapea, mutta se kertoo erityisesti maaseudun asioiden jäävän entistä enemmän sen kannattajien murheeksi.

Puolueiden erikoistuminen ja niiden kannattajakuntien polarisaatio ei ole välttämättä vain huono asia. On ilmeistä, että sitä voidaan osaltaan kiittää politiikan kiinnostavuuden selvästä elpymisestä 2000-luvulla. Ongelmalliseksi polarisaatio kuitenkin muuttuu silloin, kun sitä ilmenee myös ratkaisevan tärkeissä aiheissa kuten ilmastonmuutoksessa ja julkisessa taloudessa, joissa jonkinasteisen konsensuksen tavoittelemisen olisi tärkeää.

KUVIO 20. Miten eri asioiden tulisi painottaa tulevan hallituksen toiminnassa verrattuna maassamme viime vuosina harjoitettuun politiikkaan: Suurimpien puolueiden kannattajakuntien odotusten erot (neljä merkittävintä positiivista ja negatiivista poikkeamaa koko väestön keskiarvosta)

VIITTEET

- 1 Haavisto (2019).
- 2 Valtioneuvoston kanslia (2022).
- 3 Metelinen ja Haavisto (2022).
- 4 Metelinen (2023a).
- 5 Ibid.
- 6 Yle (2022).
- 7 Metelinen (2020).
- 8 Tilastokeskus (2023a).
- 9 Tilastokeskus (2023b).
- 10 Tilastokeskus (2022).
- 11 Haavisto (2022).
- 12 Väestöryhmän pienuudesta johtuen kristillisdemokraattien, Liike Nytin ja RKP:n kannattajaryhmien kohdalla tulos on suuntaa antava.
- 13 Metelinen (2022b).
- 14 Kotamäki ym. (2022).
- 15 Haavisto (2022).
- 16 Metelinen (2022a).
- 17 Ks. myös Kurronen (2021).
- 18 Yle (2023).
- 19 Metelinen (2023b).

LÄHTEET

- Apunen, M., Haavisto, I., Sipola, J. ja Toivonen, S. (2015). Ken on maassa jämäkin?, EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2015, EVA Raportti, Taloustieto, <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/03/Ken-on-maassa-jamakin.pdf>
- Haavisto, I. (2022). Suomi on maalainen – Maaseudulla kytee kriisi, jota kaupunkilaiset eivät tunnista, EVA Analyysi No 114, <https://www.eva.fi/blog/2022/10/26/maaseudulla-kytee-kriisi-jota-kaupunkilaiset-eivat-tunnista/>
- Haavisto, I. (2019). Huolettomien hallitus – Äänestäjät avaisivat julkisen talouden rahahanat, mutta eivät ole valmiita veronkiristyksiin, EVA Analyysi No 70, <https://www.eva.fi/blog/2019/05/15/onkotulossa-huolettomien-hallitus/>
- Haavisto, I. ja Kiljunen, P. (2011). Maailman paras maa, EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2011, EVA Raportti, Taloustieto, <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2011/03/Maailman-paras-maa.pdf>
- Haavisto, I., Kiljunen, P. ja Nyberg, M. (2007). Satavuotias kuntotestissä, EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus, EVA Raportti, Taloustieto, http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/1783_satavuotias_kuntotestissa.pdf
- Kiljunen, P. ja Torvi, K. (2003). Vaatelias vaalikansa, Raportti suomalaisten asenteista 2003, EVA Raportti, Taloustieto, http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/88_vaalikansa.pdf
- Kotamäki, M., Kurronen, S. ja Pyykkönen, J. (2022). Työnhakuraha – Reilumpi versio ansioturvasta, EVA Analyysi No 112, <https://www.eva.fi/blog/2022/09/20/tyonhakuraha-on-reilumpi-versio-ansioturvasta/>
- Metelinen (2020). Näitä Suomi murehtii – Ykkösuhaaksi on noussut talouskriisi, EVA Analyysi No 84, <https://www.eva.fi/blog/2020/06/30/taloukskriisi-pandemiat-siirtolaisaalto-naita-suomi-murehtii/>
- Kurronen, S. (2021). Tervetuloa töihin – Yhä useampi suomalainen on suopea työpöytäiselle maahanmuutolle, EVA Arvio No 32, <https://www.eva.fi/blog/2021/06/29/yha-useampi-suomalainen-on-suopea-tyoperaiselle-maahanmuutolle/>
- Metelinen, S. (2021). Kirottu velka – Suomalaiset kavahtavat julkista velkaa, mutta pelkäävät leikkauksia, EVA Analyysi No 89, <https://www.eva.fi/blog/2021/01/26/suomalaiset-kavahtavat-julkista-velkaa-mutta-pelkaavat-leikkauksia/>

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 043 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 31.1.–13.2.2023. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internetpaneelilla ja painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

- Metelinen, S. (2022a). Yötä kireämmälle – Suomalaiset haluavat julkisen velkaantumisen kuriin leikkaamalla menoja, EVA Analyysi No 115, <https://www.eva.fi/blog/2022/11/15/suomalaiset-haluavat-julkisen-velkaantumisen-kuriin-leikkaamalla-menoja/>
- Metelinen, S. (2022b). Energijärjestys – Suomalaiset ovat virittäytyneet energian säästötalkoisiin mutta haluavat lisää ydinvoimaa, EVA Analyysi No 116, <https://www.eva.fi/blog/2022/12/10/suomalaiset-ovat-virittaytyneet-energian-saastotalkoisiin-mutta-haluavat-lisaa-ydinvoimaa/>
- Metelinen, S. (2023a). Tee se itse -ilmastopoliittikkaa – Energiakriisi vauhdittaa ihmisten ilmastotoimia, vaikka huoli ilmastosta hiipuu, EVA Analyysi No 117, <https://www.eva.fi/blog/2023/01/17/energiakriisi-vauhdittaa-ihmisten-ilmastotoimia-vaikka-huoli-ilmastosta-hiipuu/>
- Metelinen, S. (2023b). Valta vaihtuu – Suomalaiset valitsevat eduskuntavaaleissa kahden vaihtoehdon väliltä, EVA Analyysi No 119, <https://www.eva.fi/blog/2023/03/07/suomalaiset-valitsevat-eduskuntavaaleissa-kahden-vaihtoehdon-valilta/>
- Metelinen, S. ja Haavisto, I. (2022). Heikossa hapessa – Terveystuho toimii suomalaisten mielestä huonosti, EVA Analyysi No 101, <https://www.eva.fi/blog/2022/01/18/terveydenhuolto-toimii-suomalaisten-mielesta-huonosti/>
- Tilastokeskus (2023a). Rikos- ja pakkokeinotilasto, <https://stat.fi/tilasto/rpk>
- Tilastokeskus (2023b). Tietoon tulleiden ryöstöjen määrä kasvoi 23,3 % vuonna 2022, <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lagmwalp7k0Cvz-vgc4qym3>
- Tilastokeskus (2022). Pienituloisten määrä kasvoi vuonna 2021, <https://www.stat.fi/julkaisu/clbksh4ppy1y20bum4uh8ngbg>
- Valtioneuvoston kanslia (2022). Parlamentaarinen TKI-työryhmä, <https://vnk.fi/parlamentaarinen-tki-tyoryhma>
- Valtiovarainministeriö (2013). Kuntien tehtävien kartoitus, raportti 2012, Valtiovarainministeriön julkaisuja 2/2013.
- YLE (2023). Ylen kannatusmittaus: Kokoomus pitää kärkipaikkansa, kisa SDP:n ja perussuomalaisten kanssa kiristyy, <https://yle.fi/a/74-20020367>
- YLE (2022). Näin keskusta ja oppositio muuttivat vihreille tärkeää luonnonsuojelulain esitystä, <https://yle.fi/a/74-20006698>

EVA Analyysin *Rautaisannos realismia* kirjoittaja

EVA:n tutkimuspäällikkö
ILKKA HAAVISTO

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyytit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)